

РИЧАРД БАХ
ИЛЮЗИИ
ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА ЕДИН
МЕСИЯ ПО НЕВОЛЯ

Превод от английски: Емилия Масларова, 1992

chitanka.info

След като излезе „Чайката Джонатан“, често са ме питали: „Какво ще напишеш сега, Ричард?“

Отвързвах, че нямам намерение да пиша нищо, ама нищичко, че взети заедно, книгите ми изразяват всичко, каквото съм искал да кажат. Погладувах, отново си купих кола и разни други неща и изведнъж ми се видя много приятно да не бъхтам до среднощ.

И въпреки това всяко лято поемах с допотопния си биплан към приличните на зелено море ливади на американския Среден запад, разхождах пътници срещу три долара на кръгче и отново ме загложди старата тревога: пак имаше нещо, което не бях казал, което трябваше да кажа.

Изобщо не обичам да пиша. Стига да съм в състояние да загърбя някоя идея, изникнала от мрака, да не ѝ отворя вратата, за нищо на света няма да посегна към молива.

Но сегиз-тогиз се случва фасадата да бъде взривена, да се разлетят парчети стъкло, зидария и трески и някой да влезе през отломъците, да ме сграбчи за гърлото и да ми рече благо: „Няма да те пусна, докато не ме опишеш с думи върху хартията.“ Та така срещнах и „Илюзии“.

В Средния запад се е случвало да се излегна по гръб и да се опитвам да разпръсна облаците. А в главата непрекъснато ми се въртеше: какво ще стане, ако сега дойде някой, който ги умее тези неща, който да ми обясни на какви закони се подчинява моят свят и как да го държи във властта си? Какво ще стане, ако случайно срещна в наше време някой Сидхарта или Исус, на когото са подвластни илюзиите на света просто защото той знае истината, скрита зад тях? Какво ще стане, ако се изправя лице в лице срещу него, ако той се придвижва с биплан и кацне на ливадата, където съм се приземил и аз? Какво ли ще ми каже, как ли ще изглежда?

Вероятно няма да прилича на месията от омаслявените, изцапани със смазка страници на моя дневник, вероятно няма да каже нищо от снова, което пише в тази книга. И все пак нещата, които ми каза моят месия — например че привличаме като с магнит в живота си всичко, което е в мислите ни, — ако тези неща са верни, излиза, че не току-така съм доживял до този миг, както и вие. Може би не е случайно, че държите в ръце моята книга, може би ще запомните нещичко от приключенията в нея. Предпочитам да си мисля, че е

така. Предпочитам да си мисля също, че моят месия не е гола измислица, че се е надвесил над нас от някое друго измерение, че ни наблюдава и двамата и се смее от удоволствие, загдето всичко става така, както сме го предвидили.

1. Имаше едно време един Учител, роден в светите земи на Индиана и израсъл по мистичните хълмове източно от Форт Уейн.

2. Бе усвоил знанията за този свят в общинските училища на Индиана, а щом порасна, изучи занаята на автомонтъор.

3. Ала бе натрупал знания и от други земи и други училища, от другите животи, които бе изживял. Помнеше тези знания и затуй стана мъдър и силен, та другите съгледаха силата му и дойдоха при него за съвет.

4. Учителят вярваше, че притежава мощта да помогне на себе си и на всички хора, така и стана, другите съзряха неговата сила и дойдоха при него да ги изцели от всичките им страдания и от безбройните им болестки.

5. Учителят бе убеден — всеки трябва да се мисли за Син Божи, — така и стана, във всички сервизи и гаражи, където работеше, започнаха да се стичат, да прииждат хората, които търсеха неговите знания и искаха да усетят допира на ръката му, а улиците отвън се задръстиха от онези, които копнееха сянката му поне да падне връз тях и да промени живота им.

6. Заради тълпите притежателите на автосервизите и главните майстори помолиха Учителя да остави инструментите и да си върви по пътя, понеже навалицата беше толкова голяма, че нито той, нито другите монтъори имаха къде да поправят колите.

7. И пое той по широкия свят, и хората, тръгнали подире му, захванаха да му викат Месия и чудодеец, и в каквото вярваха, се сбъдна.

8. И буря да се извиеше, говореше ли той, върху главите на насъбралите се не падаше нито капчица дъжд; и последният човек сред множеството чуваше словата му точно тъй ясно, както първият, ако ще и да трещяха гръмотевици и светкавици. А той винаги им приказваше в притчи.

9. И рече им: „У всекиго от нас се крие силата да е здрав или недъгав, богат или сиромаш, свободен или роб. Ние, никой друг, сме господари на съдбата си.“

10. И рече му един мелничар: „Лесно ти е на теб. Учителю, да го кажеш, ти си направляван свише, а ние не; не си принуден да превиваш гръб като нас. Вески на този свят трябва да си вади хляба с пот на челото.“

11. И Учителят му отвърна: „Имало едно време едно село, всички в него живеели на дъното на пълноводна кристална река.

12. Не щеш ли, течението ги заляло безмълвно до един: млади и стари, бедни и богати, добра и лоши; течението следва своя път, не признава друго освен собствения си кристален Аз.

13. Всеки се вкопчил, доколкото може, в коренищата и камъните по дъното на реката; това се превърнало в техен начин на живот, още от рождение те знаели само едно — да се съпротивляват на течението.

14. Ала най-накрая един измежду тях рекъл: «Уморих се да се държа вкопчен. Не го виждам с очите си, но съм убеден: течението знае накъде отива. Ще се оставя да ме носи, пък да става каквото ще става. Както съм се вкопчил, ще умра от скука»

15. Другите му се изсмели в лицето и рекли: «Голям глупак си! Оставиш ли се да те носи течението, пред което се прекланяш, то ще те изхвърли, ще те размаже о камънака и ти ще умреш по-бързо, отколкото от скука!»

16. Онзи обаче не ги послушал, поел си въздух и се оставил да го носи течението, а то начаса го изхвърлило, размазало го о камънака.

17. Но се минало време, онзи пак отказал да се държи, та течението го отскубнало от дъното, понесло го нагоре, без никъде да го одраска или нарани.

18. А онези там долу, на дъното, за които той вече бил чужденец, се провикнали: «Чудо нечувано! Уж е досущ като нас, пък лети! Вижте, вижте, Месия, дошъл е да ни спаси!»

19. А онзи, дето се бил оставил да го носи течението, им отвърнал: «Аз съм Месия точно колкото и вие. Течението веднага ни възнася нагоре, стига да наберем смелост и да се оставим да ни носи. От нас всъщност се иска да поемем на това пътешествие, да се престрашим за това приключение»

20. Другите обаче си знаели своето: «Ето го Спасителя!» И все така се държали за скалите, а когато вдигнали отново очи, онзи вече го нямало и те си останали сам-сами да измислят легенди за своя Спасител.“

21. И щом видя, че от ден на ден хората около него стават все повече, че се стичат и се тълпят, щом видя, че го молят все по-неуморно да ги изцели, да ги нахрани с чудодейството си, да учи вместо тях и да живее живота им, той се усамоти на един хълм и там се замоли.

22. И си рече наум: „Безконечен Лъчезарен Аз, ако такава е волята твоя, иска тази чаша ме подмине, спести ми туй непосилно бреме. Не мога да живея живота на другото, а десет хиляди ме молят със сълзи на очи да им даря живот. Не биваше да позволявам всичко това да се случи. Ако такава е волята твоя, нека се върна при автомобилите и инструментите, нека живея като всички простосмъртни“

23. И както седеше на хълма, чу глас — нито мъжки, ни женски, нито висок, ни нисък, благ-преблаг. И рече му гласът: „Ще бъде не моята, а твоята воля. Понеже каквато е твоята воля, такава е и моята спрямо теб. Върви си по пътя като всички простосмъртни и бъди честит на тази земя!“

24. И щом чу това, Учителят благодари и доволен, слезе от хълма, тананикайки си песен, каквато си тананикат монтьорите. И щом тълпите го наобиколиха със своите несрети, щом го замолиха да ги изцели и да учи вместо тях, и да ги храни до премала с прозренията си, и да ги теши с чудодействата си, той се усмихна на множеството и рече: „Напускам.“

25. За миг множеството примря от почуда.

26. И рече му той: „Ако някой каже на Господ, че каквото и да му струва, най-силното му желание е да помага на страдащото човечество, и Господ го насочи що да стори, трябва ли този човек да изпълни заръката Божия?“

27. Разбира се. Учителю! — извика множеството, — Каква по-голяма наслада за него от тази да понесе всички мъки на ада, щом така му е заръчал Господ!“

28. „Независимо какви са тези мъки, колко тежка е тази задача?“

29. „Каква по-голяма наслада от тази да увиснеш на бесилото, да бъдеш разпнат и изгорен на клада, щом такава е волята Божия!“ — отвърна тълпата.

30. "А какво ще сторите — обърна се към нея Учителят, — ако Господ ви рече право в очите: „ЗАПОВЯДВАМ ВИ ДА СТЕ ЧЕСТИТИ ДО СЕТНИЯ СИ ДЪХ НА ТОЗИ СВЯТ!“, какво ще сторите тогава?"

31. Множеството мълчеше, над хълмовете и долчините, където стоеше, не се чу нито един глас, ни един-единствен звук.

32. И Учителят рече сред тишината: „По пътя на нашето щастие ще намерим познанието, заради което сме избрали този живот. Та ето какво научих този ден и сега решавам да ви оставя, за да следвате който път намерите за добре“

33. И пое нататък през тълпите, остави ги, за да се върне в делничия свят на хората и машините.

Наближаваше средата на лятото, когато срещнах Доналд Шимода. Летях със самолета вече четвърта година, пък никога не бях се натъквал на друг пилот по този маршрут. Обикалях с вятъра от град на град и разхождах с очукания си биплан хората срещу три долара за десет минути полет.

Ала един ден точно на север от Ферис, щата Илинойс, хвърлих поглед надолу от кабината на самолета и що да видя: някакъв стар златистобял „Травъл Еър 4000“, кацнал наред смарагдовожълтоу сено — просто да му се ненагледаш.

Живея като волна птица, по понякога се случва да ме налегне самота. Та съгледах значи биплана, поумувах, поумувах и реших, че нищо не пречи и аз да се приземя. Намалих скоростта и започнах да се снишавам плавно на една страна. Вятърът фучеше във витлата, чуваше се онзи тих, галещ слуха звук, онова провлачено „пук-пук“, с което старият двигател забавя въртенето на перката. Вдигнах очилата, за да виждам по-добре земята. Житото точно под мен образуваше люшнала се зелена джунгла, блесна ограда и докъдето поглед стига, се широка току-що окосена ливада. Направих кръгче над тревата, която вече шибаше колесника, и усетих познатия спокоен удар о твърда почва отдолу; намалих още и още скоростта и ето, екна тътен, закарах биплана при другия самолет и спрях. Дръпнах дросела, угасих

двигателя, витлата се повъртяха още малко с нежен пукот и замряха, за да се възцари ненарушаваната от нищо тишина на юли.

Пилотът на другия самолет седеше на сеното, облегал на лявото колело, и ме наблюдаваше.

Известно време и аз го гледах, учуден от спокойствието му. На негово място едва ли щях да седя, сякаш нищо не е станало, и да гледам как някакъв самолет каца на полето и спира на десетина метра от мен. Кимнах — кой знае защо, човекът ми харесваше.

— Изглеждаш самотен — рекох му през разстоянието между нас.

— Ти също.

— Не искам да ти преча. Ако ти досаждам, ще си вървя по пътя.

— А, не, чаках те.

Усмигнах се на думите му.

— Извинявай, че закъснях.

— Няма нищо.

Смъкнах си каската и очилата, слязох от кабината и стъпих на земята. Приятно е да усетиш твърда почва под нозете си, след като си летял час-два със самолета.

— Сигурно няма да ми откажеш малко шунка и сирене — поде пак той. — Шунка, сирене и може би една мравка.

Никакво ръкуване, никакво запознанство.

Беше дребен на ръст, косата — по-черна и от каучука на колелото, на което се бе облегал — му стигаше до раменете. Очите му бяха тъмни като на ястреб — хубаво е да имаш приятел с такива очи, но притежават ли ги други хора, чувствуваш се в тяхно присъствие наистина притеснен. Можеше да мине за каратист, който се кани да покаже майсторлъка си.

Не му отказах сандвича и чашата от термоса, пълна с вода.

— И все пак кой си ти? — попитах го.

От години возех клиенти със самолета, пък никога не бях срещал човек, който да се занимава със същото.

— Не ме бива много за тая работа — поясни той доста ведро. — Дай ми да поправам коли, да заварявам, да ремонтирам гъсениците на трактори; но заседя ли се на едно място, винаги си навличам главоболия. Та затуй измайсторих самолета и сега разхождам с него хората.

— Какви трактори? Още от дете си падах по тракторите.

— Какви ли не! Но за кратко, в Охайо. Найчесто от големите.

— От големите ли? Дето са като канари! Значи от ония с мощния двигател. Вярно ли е, че повдигали планини?

— Има по-добри начини да повдигнеш планина — отвърна той с усмивка, която само след миг угасна.

Облегнах се за малко на долното крило на другая самолет и загледах новия си познат. Отблизо почти не го виждах... сигурно заради светлината. Около главата му като че ли имаше ореол, който в долния си край блещукаше като сребро.

— Какво има? — попита ме той.

— Какви главоболия си си навличал?

— А, дребна работа. Напоследък просто не ме свърта на едно място, досущ като теб.

Взех сандвича и отидох от другата страна на самолета. Бете модел 1928 или 1929 година, пък нямаше нито една драскотинка. Заводите не произвеждат самолети, лъскави като този, кацнал на сред ливадата. Най-малко двадесет пласта аеролак, нанесен на ръка, боя, блеснала като огледало върху дървения корпус. Под кабината със златисти калиграфски букви бе изписано „Дон“, а върху планшета при регистрационния номер — „Д. У. Шимода“. Уредите — макар и оригинални, от 1928 година — бяха нови новенички. Ръчка и кормило от лакирано чамово дърво, отляво — индукционна бобина, каквато вече няма да видите никъде, дори по най-сполучливо реставрираните стари модели. И нито една драскотина, нито едно петънце, нито капчица смазка. Нито една сламка върху пода на кабината, сякаш самолетът изобщо не бе летял, бе изникнал тук, пренесен половин век напред от машина на времето. Усетих как ме побиват тръпки.

— Откога правиш курсове? — провикнах се през самолета.

— От около месец, от пет седмици.

Лъжеше ме. Ако си летял пет седмици над нивите, който ще да си, самолетът ти става целият в прах и смазка и по пода на кабината се въргялят сламки. Докато тази машина тук... по предното стъкло нямаше и капчица смазка, по крилата и опашката не се виждаха следи от сламки, по витлото нямаше размазани мушици.

Това бе немислимо за самолет, който лети над Илинойс през лятото. Оглеждах машината още пет минути, после се върнах и седнах

върху сеното под крилото с лице към летеца. Не че бях уплашен, той още ми харесваше, но тук имаше нещо гнило.

— Защо не ми казваш истината?

— Истината ти казвам, Ричард — отговори той. — И моето име е изписано върху самолета ми.

— Слушай, мой човек, как така цял месец правиш курсове, пък бипланът ти лъщи от чистота? По него няма нито едно петънце масло, нито една драскотина. И сламки по пода.

Той ми се усмихна ведро.

— Има неща, които не знаеш.

В този миг новият ми познат приличаше на човек, дошъл от друга планета. Не че не му вярвах, но не проумявах как така самолетът му — нововеничък — е кацнал насред лятната ливада.

— Така е. Ала някой ден ще ги науча. И тогава, Доналд, ще можеш да вземеш самолета ми, защото той няма да ми е нужен, ще летя и без него.

Той ме изгледа заинтригувано и вдигна черните си вежди.

— Виж ти! Я ми разкажи!

Бях на седмото небе от щастие. Най-после някой бе готов да изслуша теорията ми.

— Дълго време хората не са могли да летят просто защото са смятали, че това е невъзможно, и иска ли питане, не са си направили труда да усвоят и първия фазулски принцип на аеродинамиката. Ще ми се да вярвам, че някъде съществува друг принцип: не ни трябва самолети, за да летим, да минаваме през стените или да отидем на други планети. Можем да се научим да го правим и без машини. Стига да го поискаме.

Върху лицето му се мярна нещо като усмивка; после той ми кимна сериозно.

— И смяташ, че ще научит, каквото искаш да научит, като правиш над ливадите курсове срещу три долара единия?

— Стойност има само онова познание, което съм натрупал сам, докато съм правил нещата, които съм искал да правя. Няма на Земята човек, които да ме научи на повече, отколкото искам да знам, отколкото са ме научили моят самолет и небето, но ако има такъв човек, било той мъж или жена, начаса ще тръгна да то търся.

Той впери в мен тъмните си очи.

— Ето, искаш да научиш това, не смяташ ли, че си направляван?
— Да, направляван съм. А кой от нас не е? Винаги ми се е струвало, че някой ме наблюдава.

— И смяташ, че той ще те отведе при Учител, който да ти помогне?

— Да, ако по една случайност този Учител не съм аз.

— Може би тези неща стават тъкмо така — рече ми той.

Към нас по пътя тихо се спусна пикап — нов, последен модел, който вдигна тънък облак кафеникава прах и спря досами ливадата. Вратата се отвори, слязоха старец и момиченце на около десетина години. Прахта продължаваше да виси във въздуха, нямаше никакъв вятър.

— Правите курсове, нали? — попита човекът.

Доналд Шимода си беше намерил ливадата, тъй че предпочетох да си мълча.

— Да, сър — оживи се той. — Днес май имате желание да полетите?

— Може би да, но да не вършите там, горе, разни щуротии, да не си изповръщам червата? — Старецът примига: опитваше се да долови дали сме разбрали диалекта му.

— Ако искате, ще вършим, ако не — няма.

— И сигурно за това удоволствие ще ми искате майка си и баща си?

— Три долара в брой, сър, за девет-десет минути полет. Това прави тридесет и три цента и една трета на минута. Струва си, така поне разправят хората.

Докато стоях встрани и слушах как новият ми познат агитира клиентите, ме обзе някакво странно усещане. Думите му ми харесаха, той ги изрече съвсем спокойно. Бях свикнал да се пазаря съвсем иначе. („Гарантирам ви, че горе е с десет градуса по-хладно. Хайде да идем там, където прехвърчат само птици и ангели! И всичко това за някакви си три долара, за шепа петачета...“) Бях забравил, че човек може да говори и другояче.

Винаги, правиш ли курсове самичък, си напрегнат. Вече бях свикнал, пък и нямах друг избор: ако не разхождах клиентите, щях да си умра от глад. А ето че сега можех да си седя и да наблюдавам на воля — вечерята ми не зависеше от това, което щях да изкарам.

Момиченцето също стоеше встрани и наблюдаваше. Русичко, с кафяви очи и опънато личице, то бе дошло заради дядо си. Отказа да се качи на самолета.

Обикновено става точно обратното: децата си умират от желание да се повозят на самолет, докато възрастните са по-предпазливи; но започваш да усещаш тези неща само ако си вадиш хляба със самолета. Сега бях готов да се обзаложа, че момиченцето няма да се качи, ако ще да чакаме и цяло лято.

— Кой от вас двамата... — подхвана пак мъжът.

Шимода си наля чаша вода.

— Ще ви повози Ричард. Аз още съм в обедна почивка. Освен ако не почакате.

— Не, предпочитам да се кача веднага. Можем ли да прелетим над фермата ми?

— Разбира се — отговорих аз. — Само ми посочете къде е, сър.

Преместих от предната кабина на самолета завивките, чантата с инструментите и канчетата за храна, помогнах на стареца да седне отпред и му сложих предпазния колан. Настаних се и аз и също си затегнах колана.

— Дон, би ли завъртял витлото?

— Готово!

Изправи се, без да оставя чашата, и застана до витлото.

— Значи да го завъртя?

— Само че бавно. После то ще тръгне само.

Помоля ли някого да завърти витлото, все го прави припряно и е дълго да обяснявам защо, но двигателят не пали. Ала този човек тук го завъртя толкова плавно, сякаш го бе правил цял живот. Перката изтрака, в цилиндрите захвърчаха искри и старият мотор запали сякаш от само себе си. Дон се върна при своя самолет, седна и започна да приказва с момиченцето.

Сред взрив от необуздана конска сила и разлетели се сламки бипланът ми се извиси във въздуха — на тридесетина метра (ако двигателят даде засечка, ще се приземим сред житото), сетне на сто и петдесет (сега вече можем да обърнем и да кацнем в сламата... ето, ето, откъм запад се показва пасище), на двеста и петдесет метра — и поехме на югозапад, срещу вятъра, накъдето посочи мъжът.

След три минути полет закръжихме над някаква ферма, над хамбари с цвят на блещукащи въглени, над къща, боядисана в кремаво, сред море от джоджен. Отзад имаше градина с царевица, марули и домати.

Мъжът в предната кабина гледаше надолу, докато обикаляхме над фермата, сега обрамчена с крилата и витлата на самолета.

Долу на вратата се показа жена със синя рокля и бяла престилка, която ни замахна. Мъжът отвърна на поздрава ѝ. По-късно те двамата щяха да обсъждат как са се видели толкова добре от такова разстояние.

Накрая пътникът ми ме погледна и кимна в знак, че е достатъчно и че вече можем да се връщаме.

Направих широк кръг над Ферис, та хората да разберат, че могат да се повозят на самолет, и се запусках към ливадата — да им покажа къде сме кацнали. Тъкмо когато се стрелнах надолу, за да се приземя, и направих вираж над житото, самолетът на Дон се изви рязко във въздуха и тутакси пое към фермата, над която току-що бяхме летели.

Навремето съм летял с пътуващ цирк с пет машини и за миг ме обзе някогашното трепетно чувство... единият самолет излита с пътници, докато другият каца. Докоснахме земята с леко боботене и спряхме в далечния край на ливадата, край пътя.

Двигателят угасна, мъжът разкопча колана, помогнах му да слезе. Извади от работния си комбинезон портфейл и клатейки глава, ми наброи парите.

— Биваше си я разходката, синко!

— Тъй де? Няма да се излагаме, я! Не сме вчерашни.

— Приятелят ти! Наистина не е вчерашен!

— Какво?

— Ще ти обясня! Твоят приятел ще преметне и дявола, слушай какво ти казвам.

— Защо пък?

— Как така защо, ами момичето! Убеди Сара, внучката де, да се качи на самолет.

Говореше, без да сваля очи от биплана на Дон — мъничка сребриста прашинка, кръжаща над фермата в далечината. Говореше, както би говорил един спокоен човек, който отбелязва, че мъртвата клонка на двора се е покрила с цветове и зрели ябълки.

— Откак се е родила, се бои до смърт от високото. Пищи, като че ли я колят. Изпада в ужас, не е за разправяне. Да се покатери на дърво е все едно да хване с голи ръце стършел. Не иска да се качи по стълбата на плевнята, ако ще и в двора да има потоп. Иде ѝ отръки да се занимава с техника, обича и животните, но да не дава Господ да се качи нависоко. А ето сега лети със самолета.

Разправяше ми за момичето и какво е било едно време; спомни си как преди години в Гейлсбърг идвали и други летци, които точно като нас управлявали биплани, само дето правели с тях какви ли не чудесии.

Загледах се в самолета на Дон в далечината.

Той започна да се уголемява, стрелна се надолу към ливадата тъй рязко, както аз не бих се претрашил, ако имам на борда си момиче, уплашено до смърт от височината, плъзна се над житото и оградата и с три удара на колесника кацна майсторски сред сеното. Доналд Шимода си беше майстор — явно бе летял дълго, щом каца толкова меко.

Самолетът закова край нас, двигателят веднага заглъхна, витлото се повъртя още малко и спря. Вгледах се в него: нямаше никакви буболечки, ни една мушица по дългата близо два метра перка.

Втурнах се към самолета, дръпнах рязко колана на момичето, отворих малката врата на предната кабинка, за да слезе през нея, и и показах къде да стъпи, така че кракът и да не хлътне в крилото.

— Хареса ли ти? — попитах я.

Тя не ме чу.

— Вече не ме е страх, дядо! Не се уплаших, наистина! Къщата приличаше на мъничка играчка и мама ми махна, пък Дон разправя, че ме било страх, понеже някога преди съм паднала и съм умряла, но вече не бивало да се страхувам. Ще стана летец, дядо. Ще си купя самолет, сама ще поправам мотора, ще си летя където си поискам и ще возя хората. Може ли?

Шимода се усмихна на мъжа и сви рамене.

— Той ли, Сара, ти каза, че ще станеш летец? — попита старецът.

— Не, но аз ще стана. Знает колко ме бива в техниката.

— Добре, ще го обсъдиш с майка си. Хайде, време е да си вървим.

Благодариха ни, мъжът закрачи към пикапа, момиченцето хукна подире му — и двамата се бяха променили след снова, което се случи на ливадата и в небето.

По пладне дойдоха два автомобила, после още един — цяла тълпа хора, които искаха да видят Ферис отвисоко. Направихме възможно най-бързо дванадесет-тринадесет полета, сетне аз отскочих до бензиностанцията в града — да взема автомобилен бензин за самолета. После имахме още и още клиенти, започна да се свечерява и ние двамата с Дон правихме курсове чак до залез слънце.

Някъде ми се мерна табела с надпис: „Население — 200 души“. По мръкнало вече имах чувството, че сме ги разводили всичките плюс неколцина, които не бяха от града.

В суматохата забравих да питам Дон за Сара и какво и е казал, дали си е измислил цялата тази история — че е умряла де, — или наистина вярва в нея. Докато пътниците слизаха и се качваха, аз току поглеждах към самолета му — ни една драскотинка, нито едно мазно петно по него, явно заобикаляше и мушиците, които аз бъртех час по час от предното стъкло.

Почти се бе стъмнило, когато приключихме с курсовете. А вече бе непрогледен мрак, когато хвърлих в тенекиеното кюмбе няколко кочана царевица и стъкмих с дървени въглища огън, които обагри самолетите, спрени наблизко, и златистата слатма наоколо.

Надзърнах в кутията за храна.

— Супа, задушено, спагети — подех аз — И круши или праскови. Искаш ли топли круши?

— Все ми е едно — отвърна Дон благо. — Няма значение, може и да не ми даваш нищо.

— Не си ли гладен бе, човек? Днес капнахме от работа.

— Не ми предлагаш кой знае какво, та да се почувствувам гладен. Виж, ако задушеното е добро...

Отворих консервата задушено с ножчето на швейцарската въздухоплавателна компания, направих същото и със спагетите и закрепих двете тенекиени кутии върху огъня.

Джобовете ми бяха натъпкани с пари... това ми беше един от най-приятните мигове. Извадих банкнотите, без да си правя труда да ги изглаждам. Преброих сто четиридесет и седем долара, засмятах наум, което не е никак лесно.

— Това прави... това прави... чакай сега... четири... и ония двамата... четиридесет и девет полета за днес. Надскочил съм стоте долара, Дон, направо страхотно! А ти сигурно си изкарал повече от двеста, най-често качваше по двама.

— Най-често — повтори Дон. — А колкото до Учителя, когото търсиш... — продължи той.

— Не търся никакъв Учител — рекох му. — Броя си парите! С тях ще изкарам една седмица, цяла седмица!

Дон ме погледна и се засмя.

— Щом приключиш с тия твоя проклети пари, би ли ми подал задушното?

Тълпи, талази, цели реки от хора, устремени към един-единствен човек, изнравил се в средата. Щом хората станат цял океан, той би трябвало да се удави, но вместо това мъжът тръгна, подсвирквайки си, по океана и изчезна.

Океанът от вода се преобрази в океан от трева. Един златистобял биплан започна да се снишава и кацна на тревата, летецът слезе от кабината и сложи табела от плат: „Разходка със самолет — три долара“.

Бете три часът след полунощ, когато се събудих и се отърсих от съня — помнех го до най-малките подробности и кой знае защо, се чувствувах щастлив. Отворих очи и видях в лунната светлина, че самолетът на Дон е спрял до моя. Облегнат на лявата гума, Шимода седеше на завивките, както когато го срещнах за първи път. Не че го виждах добре, просто знаех, че е там.

— Здравсти, Ричард — рече ми той ведро от тъмното. — Подказва ли ти това какво става?

— Кое това? — измънках аз.

Още се мъчех да си спомня и затова изобщо не се учудих, че е буден.

— Твоят сън. Човекът, тълпите и самолетът — обясни той търпеливо. — Искаше да знаеш повече за мен, сега вече си наясно, нали? Помниш ли съобщенията по вестниците: Доналд Шимода, човекът, когото вече наричаха Месията монтьор, американския аватар и който един прекрасен ден изчезна пред очите на двадесет и пет хиляди души.

То оставаше и да не си спомням, бях го чел на будката за вестници в един малък град в щата Охайо, защото съобщението беше на първата страница.

— Доналд Шимода ли?

— На твоите услуги — каза ми той. — Сега вече си наясно, така че е излишно да ме изучаваш. Хайде, лягай да спиш.

Докато заспя, доста си блъсках главата над всичко това.

* * *

— Разрешено ли ти е... Пък аз си мислех... да работиш подобно нещо... мислех, че един Месия би трябвало да спасява света. Не знаех, че Месия може просто да завърти стартера и да изчезне. — Бях се настанил чак горе, върху защитната обвивка на самолетния двигател, и наблюдавах тази странна птица — своя приятел. — Я ми метни гаечния ключ!

Той порови в чантата с инструментите и ми хвърли ключа. Както и другите инструменти сутринта, ключът забави летежа си и спря на педя от мен — и сякаш безтегловен, се завъртя лениво точно пред мен. Ала в мига, в който го докоснах, пак натежа в ръката ми като всички гаечни ключове от хром и ванадиум. Е, не съвсем като всички. Откакто един евтин ключ се прекърши на две в ръцете ми, си купувам възможно най-скъпите инструменти... Този тук можеше да е от злато, похарчих за него луди пари, затова пък беше такъв, че просто даму се ненагледаш, а и бях сигурен, че каквото и да правя, за нищо на света няма да се счупи.

— Разбира се, че можеш да напуснеш, да се откажеш от всичко, което вече не ти се прави. Да не дишаш, ако решиш.

Колкото да се позабавлява. Дон пусна един гаечен ключ да се носи във въздуха.

— Така че се отказвам да съм Месия и ако думите ми звучат донякъде така, сякаш се оправдавам, то е, защото наистина се оправдавам. Така е по-добре, отколкото да върша работата с омраза. Един месия на място не изпитва омраза и е свободен да поеме по който път пожелае. Е, това, разбира е, важи за всичко хора. Всички до един сме Синове Божии, деца на Аза, идеи на Разума, твоя работа как ще го определиш.

Затяхах гайките в основата на двигателя, нямаше грешка, нищо че беше стар, но след стотина часа полет гайките все се разхлабват и не е лошо човек да ги проверява. Така си и знаех, оказа се, че още първата не е стегната докрай и бях доволен, задето тая сутрин благоразумно съм ги проверил до една, преди да качвам пътници.

— Добре де. Дон, но все пак си мисля, че месианството е по-различно от другите професии. Представяш ли си Исус Христос да почне да кове пирони, за да се прехранва! Все пак звучи странно.

Той се замисли — опитваше се да схване какво му казвам.

— Не те разбирам. Странното тук е, че той не ги е изоставил, когато са започнали да му казват „Спасителю“. Вместо това, когато е чул лошата новина, се е опитал да разсъждава логично: „Добре де, аз съм Син Божи, но нали такива сме всички! Аз съм Спасителят, но спасители сте и вие! Което правя аз, можете да направите и вие. Разбира го всеки нормален човек.“ Там горе, върху защитната обвивка на двигателя беше горещо, но аз нямах усещането, че работя. Колкото повече исках да свърша нещо, толкова по-малко го възприемах като работа.

Бях доволен при мисълта, че с моя помощ цилиндрите няма да изхвърчат от двигателя.

— Поискай друг гаечен ключ — рече ми Дон.

— Не ми трябва друг ключ. И по някаква случайност, Шимода, съм духовно просветен дотолкова, че гледам на тия твои номера просто като на светски закачки на една средно развита душа. Или може би се каниш да ставаш хипнотизатор?

— Хипнотизатор ли? Увлече се, момчето ми. Но по-добре да съм хипнотизатор, отколкото Месия. Каква скучна работа! Де да знаех, че ще е толкова досадно!

— Знаел си — рекох смислено.

Той само се засмя.

— Не ти ли е минавало през ума. Дон, че в края на краищата може и да не е толкова лесно да се откажеш? И че няма току-така да се върнеш към живота на обикновените хора? Този път изобщо не се усмихна.

— Прав си, разбира се — отвърна ми той и прокара пръсти през черната си коса. — Ако останех някъде по за дълго, повече от ден-два, всички виждаха, че не съм като другите. Някой се потърка о ръкава ми и тутакси се излекува от последна фаза на рак. И ето че преди да е изтекла и седмица, отново ме наобикаля тълпа. С този самолет непрекъснато съм в движение, никой не знае откъде идвам и къде отивам, а това ми е само добре дошло.

— Ще ти е по-тежко, отколкото си мислиш, Дон.

— Така ли?

— Да, всичко в наши дни се движи от материалното към духовното... макар и бавно, но се движи. Светът едва ли ще те остави на мира.

— Трябва им не аз, а чудесата ми. На тях мога да науча и друго, да го направя Месия. Няма да му споменавам, че е скучно. Пък и „Няма проблем, който да е толкова сериозен, че да не можеш да избягаш от него.“

Плъзнах се от капака на двигателя долу в сеното и се заех да затягам гайките на цилиндри номера 3 и 4. Не всичките се бяха разхлабили, но някои се нуждаеха от затягане.

— Май цитираш кученцето Снупи^[1].

— Цитирам истината, където и да я открия. Благодаря ти.

— Не можеш да избягат току-така. Дон. Ами ако започна още сега да те боготворя? Ами ако ми втръсне да ремонтирам двигателя и те помоля да го оправит вместо мен? Слушай, ще ти дам до цент всичко, което изкарам до залез слънце, стига да ме научит да летя? Не го ли направиш, ще знам, че от мен се очаква да седна да ти се моля: „Господи, ти, които си изпратен да ме отървеш от бремето ми!...“

Дон само ми се усмихна. И досега ми се струва., той не си даваше сметка, че не може да избяга. Как да го знам аз, след като не го знаеше той!

— Сигурно циркът е пълен, както в индийските филми? Навалица по улиците, безброй ръце, които те докосват, цветя и тамян, златни подиуми, извезани със сърма килими, върху които да стоиш, докато говориш...

— Не, още преди да кандидатствувам за работата, знаех, че няма да го издържа. Затова избрах Съединените щати и всичко останало без тълпите ми е спестено.

Беше мъчително за него да си спомня и аз съжалих, че изобщо съм отворил дума за това.

Седеше в сеното и продължаваше да говори, без да ме гледа.

— Мисълта ми е, че ако се стремиш толкова силно към свободата и радостта, не виждаш ли, за Бога, че те не могат да бъдат другаде освен вътре в самия теб? Кажеш ли, че ги притежаваш, и те са твои. Държиш ли се така, сякаш са твои, и те наистина стават твои. Какво толкова му е сложното, Ричард? Но повечето от тях не разбират от

дума. Чудесата — идваха при мен да гледат чудесата ми, както ходят на автомобилно рали, за да гледат как колите се блъскат. Отначало е потискащо, а после, не след дълго ти доскучава. Направо не проумявам как издържат другите месици.

— Както го описваш, не изглежда особено приятно — казах аз, после затегнах и последната гайка и отместих инструментите. — Накъде поемаме днес? Той дойде при кабината на самолета ми и вместо да изчисти мушиците от предното стъкло, прокара ръка по него и клетите мъртви същества възкръснаха и отлетяха. Неговото предно стъкло изобщо не се нуждаеше от чистене; вече знаех, че и двигателят му никога няма да излезе от строя.

— Не знам — отговори той. — Не знам накъде сме поели.

— Какво искаш да кажеш? Нали знаеш миналото и бъдещето на всичко! Знаеш къде точно отиваме.

Той въздъхна.

— Даа. Но се опитвам да не мисля за това.

По едно време, докато затягах цилиндрите, си казах, че да, просто не трябва да се разделям с този човек и всичко ще е наред, няма да ме сполет и нищо лошо. Но покрай тона, с който той ми рече „Опитвам се да не мисля за това“, се сетих какво се е случило с другите Месици, пратени на този свят. Здравият разум ми крещеше да завия на юг веднага след като излетя, да избягам колкото се може подалеч от този човек. Но както вече споменах, наляга те самота, ако летиш сам-самичък, и бях доволен, че съм го намерил, че просто имам с кого да си приказвам и той може да различи елерон от вертикален стабилизатор.

Трябваше, след като излетяхме, да хвана на юг, но продължих с него; поехме на север, сетне на изток към бъдещето, за което той се опитваше да не мисли.

— Откъде, Дон, научаваш всички тези неща? Знаеш толкова много, поне така ми се струва. Не, наистина знаеш много. Само от опит ли? Не преминаваш ли някакво обучение, за да станеш Учител?

— Дават ти книга, която да четеш.

Метнах върху перката коприненото шалче, което току-що бях изпрал, и вперих очи в Дон.

— Книга ли?

— „Помагало на Спасителя“. Нещо като библия за Учители. Някъде тук имам един екземпляр, ако те интересува.

— Как да не ме интересува? Имаш предвид най-обикновена книга, в която пише...

Той потършува зад облегалката на пилотското си кресло и слезе при мен с тъничко томче, подвързано като че ли с марокен.

Наръчник на Месията
Какво не бива
да забравя душата,
получила просветление

— Ти каза „Помагало на Спасителя“. А тук пише „Наръчник на Месията“.

— Нещо от този род.

Зае се да събира багажа около самолета си, сякаш решил, че вече е време да тръгваме.

Прелистих книгата — напомняше сборник с правила и къси сентенции.

Перспективата —
или я използваш, или я губиш.
Щом си отгърнал тази страница,
забравяш,
че каквото и да става край теб,
то не е истинско.
Помисли върху това.
Не забравяй
откъде си дошъл,
къде отиваш и най-вече
защо си забъркал кашата,
от която не можеш да се измъкнеш

Не забравяй, смъртта ти ще е ужасна.
Всичко е добра подготовка за нея

и ти ще ѝ е зарадваш,
ако не забравяш и за миг фактите.
И все пак подходи сериозно
към смъртта си.
Смееш ли се по пътя към лоното си място,
по-изостаналите форми на живот,
общо взето, няма да те разберат
и ще отсъдят, че си ненормален.

— Дон, чел ли си това — как губим перспективата?

— Не.

— Пише, че смъртта ти неминуемо ще е ужасна.

— Защо пък неминуемо? Завися от обстоятелствата и от това,
дали си склонен да уредиш нещата.

— Твоята смърт ужасна ли ще е?

— Не знам. Но кажи ми, не е ли все едно, нали вече съм се
отказал от работата. Би трябвало да съм доволен и на едно кротко
възнесение. Ще реша след няколко седмици, щом свърща онова, заради
което съм дошъл.

Не му обърнах внимание, отсъдих, че се шегува, както правеше
понякога, и не си дадох сметка, че говори сериозно за няколкото
седмици.

Пак се заех с книгата; така си беше — тя съдържаеше познанието,
от което се нуждае един Учител.

Да се учиш,
ще рече да откриваш онова,
което вече знаеш.
Да правиш нещо,
ще рече
да показваш, че го умееш.
Да учиш другите,
ще рече да ги подсецаш,
че те знаят точно колкото теб.
Всички ние се учим, вършим нещо,
учим другите.

Единственото ти задължение
през всичките животи
е да си верен на себе си.
Не само че е невъзможно да си верен
на някой друг или на нещо друго, това
е белег и че си лъжемесия.
Най-дълбоки
са най-простите въпроси.
Къде съм роден? Къде е моят дом?
Къде отивам?
Какво правя?
Замисляй се от време на време
върху тях и наблюдавай
как отговорите ти се променят.
Учиш другите най-добре на онова,
което самият ти имаш най-голяма нужда
да научиш.

— Ужасно спокоен си, Ричард — поде Шимода, сякаш искаше да си поговори с мен.

— Даа — отвърнах аз и продължих да чета.

Дори книгата да бе само за Учители, не исках да се разделим с нея.

Живей така,
че никога да не те е срам,
в случай че онова,
което правиш или говориш,
бъде публикувано някъде по света,
дори публикуваното да не отговаря
на истината.
Още в първия миг, в който те срещнат,
приятелите те позпават
по-добре,
отколкото познатите ти
и след хиляда години.

Най-добрият начин да се измъкнеш
от отговорност
е да кажеш: „Нося отговорност.“

Забелязах нещо странно в книгата.

— Страниците не са номерирани. Дон.

— Не са — потвърди той. — Просто я отваряш и веднага намираш онова, което търсиш.

— Книгата е вълшебна!!

— Не е вълшебна. Можеш да го правиш с всяка книга. И със стар вестник, стига да четеш достатъчно внимателно. Не си ли опитвал? Тежи ти някакъв проблем, отваряш книга, която ти е подръка, и виждаш какво ти казва тя.

— Не.

— Пробвай някога.

Опитах веднага. Затворих очи и се замислих какво ли иде се случи, ако остана. и занапред с тази чудата личност. Беше ми приятно с него, ала не можех да се отърся от усещането, че не след дълго ще му се случи нещо не особено приятно, на което не исках да ставам свидетел.

С тази мисъл разлистих книгата наслуки, със стиснати очи, сетне ги отворих и прочетох:

През живота те води
едно вътрешно ученолюбиво създание,
палавото одухотворено същество,
което е истинският ти Аз.
Не обръщай гръб
на възможните бъдещета,
преди да си се убедил, че
няма какво да научиш от тях.
Винаги разполагаш със свободата
да размислиш и да избереш
друго бъдеще или
друго минало.

Друго минало ли? В буквалния или в преносния смисъл, какво означава това?

— Поуплашен съм. Дон. Главата ми не го побира как бих научил всичко това.

— С опит. С малко теория и с много опит — каза ми той. — Ще ти отнеме седмица-седмица и половина.

— Седмица и половина.

— Даа. Повярваш ли, че знаеш всички отговори, и вече ги знаеш. Повярваш ли, че си Учител, и ставаш Учител.

— Изобщо не съм казвал, че искам да ставам Учител.

— Точно така — рече ми Дон. — Не си казвал.

Но все пак задържах книгата, а той така и не си я поиска.

За да преуспеят, фермерите в Средния запад имат нужда от добра земя. Както и летците — те трябва да са близо до клиентите си. Трябва да намерят поле, което да е на две крачки от града или селото — поле с трева или сено, с овес или жито, окосено ниско-ниско; наоколо не бива да има крави, които биха могли да съсипят обвивката на самолетите; наблизо трябва да има път, по който да вървят леки коли, врата в оградата, през която да минават хората; нивите трябва да са разположени така, че самолетът никъде да не прелита над къщи, да са равни като тенсия, та машината да не се тресе, когато се приземява със седемдесет-осемдесет километра в час, да са достатъчно дълги, та пилотите да излитат и да кацат спокойно в топлия, ведър летен ден; трябва да имат и разрешение от собственика да използват нивата, макар и за един ден.

Мнслех си. всичко това, докато ние, аз и месията, летяхме в събота сутринта на север, триста метра над златисто-златната земя, която бавно се отдръпваше. Самолетът на Доналд Шимода пуфтеше от дясната ми страна и с огледалната си боя хвърляше във всички посоки слънчеви зайчета. Няма що, машината му беше хубава, помислих си аз, но бе прекалено голяма, та човек да прави с нея курсове. Е, да, можеш да качиш на самолета двама души едновременно, но той е два пъти по-голям, така че ти трябва два пъти повече място, за да кацнеш и да излетиш. Навремето и аз имах същия, но в крайна сметка го замених за този модел, за който е достатъчна и малка нива, нива, каквато е където-където по-вероятно да намериш в покрайнините на населените места.

Стигаше ми и поле, дълго сто и петдесет-двеста метра, докато за самолета на Дон бяха нужни най-малко триста-четиристотин метра. Мина ми през ум, че обвържеш ли се с това приятелче, се обвързваш и с ограниченията на самолета му.

И иска ли питане, в мига, когато си го помислих, съгледах малка равна мера край града, над които прелитахме. Беше от стандартните — бе дълга около четиристотин метра и бе разделена на две; другата половина бе предоставена на градската управа, която я бе превърнала в бейзболно игрище.

Знаех, че самолетът на Шимода не може да кацне тук; затова наклоних лявото крило на биплана си, навирих носа, намалих скоростта и започнах да се снишавам преспокойно към мерата. Докоснах тревата само на хвърлей от лявата страна на оградата и спрях толкова майсторски, че отпред дори остана място. Просто исках да се поперча, да покажа на приятеля си на какво с способен самолет като моя, стига да го караш като хората.

Дроселът изпуфтя, понечих да излетя отново, но когато се обърнах, съгледах самолета на Дон, който всеки момент щеше да се приземи.

С наведена опашка и щръкнало дясно крило, той приличаше на изящен величествен кондор, който се готви да кацне на тъничка вейка.

Летеше бавно и ниско; направо ме побиха тръпки. Всеки момент щях да присъствувам на катастрофа. С такъв модел трябва да поддържаш при приземяване минимум деветдесет километра в час, иначе, намалиш ли още, самолетът ти като нищо ще се разнадне и ти ще станеш на кайма. Но вместо това видях как златистобелият биплан спря във въздуха. Е, не че спря, но се движеше най-много с четиридесет и пет километра в час, та ми се стори, че е застинал във въздуха. Сетне с три отскока закова насред тревата. И то, след като измина вече на земята разстояние, наполовина по-малко... е, нека е три четвърти от онова, което изминах аз, за да кацна с моя самолет.

Седях като вкаменен в кабината и наблюдавах как приятелят ми се движи със самолета но земята, после изключва двигателя. Когато и аз угасих своя, все така без да продумвам и да свалям очи от Дон, той се провикна:

— Страхотна нива си намерил. На две крачки от града!

Първите ни клиенти, две момчетии с мотоциклет „Хонда“. вече идваха да видят какво става.

— Какво искаш да кажеш с това „на две крачки от града“? — изкрещях аз, за да надвикам тътена на двигателя, който още бумтеше в ушите ми.

— Съвсем наблизо е.

— Не, нямам предвид това. Говоря ти за кацането. С такъв самолет! Как успя да се приземиш тук?

Той ми намигна.

— Магия!

— Не, Дон... наистина! Видях с очи те си как се приземи.

Нямаше начин да не забелязва, че съм стъписан и съм си глътнал езика от страх.

— Ричард, искаш ли да знаеш защо гаечните ключове се носят като перце във въздуха, искаш ли да знаеш как да лекуваш всички болести, да превръщат водата във вино, как да вървиш по вълните и да приземяваш самолет като моя върху някакви си тридесетина метра трева? Искаш ли да знаеш. отговорите на всички загадки?

Имах чувството, че е насочил към мен лазерен лъч.

— Искам да знам как се приземи.

— Слушай — извика той през разстоянието между нас. — Този свят ли? И всичко в него? Илюзии, Ричард. Всичко е илюзии. Разбираш ли това?

Не ми намигна, нито се засмя, сякаш изведнъж ми се беше ядосал, задето още не съм го проумял.

Мотоциклетът спря при опашката на самолета му; момчетата явно изгаряха от желание да се повозят на него.

— Да — бе единственото, което ми хрумна да кажа. — Съгласен съм за илюзиите.

Хлапетата се качиха на самолета му, тъй че остана аз да открива собственика на нивата, преди да ни е спипал, и да поискам разрешение да излитаме от нея.

Единственият начин да опиша кацането и излитането на самолета на Дон оня ден е да кажа, че те изглеждаха нереални, сякаш гледах замаскиран хеликоптер. Кой знае защо, ми беше много по-лесно да приема факта, че един гаечен ключ се носи като перце из въздуха, отколкото да запазя самообладание, докато наблюдавам как самолет

като този на Дон се отлепя от земята, и то с пътници, при скорост четиридесет и пет километра в час. Едно е да вярваш във възнесение то, когато го виждаш с очите си, съвсем друго — да вярваш безрезервно в чудеса.

Не ми излизаха от главата думите, които той бе изрекъл толкова яростно. Илюзии. Някой вече ми го беше казал... когато бях малък и умувах що е вълшебство — разбира се, че илюзионистите! Те ти казват внимателно: „Чуй, това, което ще видиш след малко, не е чудо, не е само чудо. Всъщност това е илюзия за чудо.“ После измъкват от ей такова орехче цял полилей и правят така, че на мястото на слона да се появи ракета за тенис.

В миг на прозрение извадих от джоба си наръчника за месии и го отворих. На страницата имаше само две изречения.

Не съществува проблем,
който да не ти носи подарък.
Търсиш проблемите,
защото имаш нужда
от техните дарове.

Не знам защо, но след като ги прочетох, стъписването ми се разсея. Четох ги, докато не ги научих наизуст.

Градът се казваше Троя и мерата предвещаваше да е гостоприемна към нас, както ливадата във Ферис. Във Ферис обаче се чувствувах донякъде спокоен, а тук във въздуха витаеше тревога, което никак не ми харесваше.

Разходката със самолет, която за клиентите бе нечувано приключение, бе за мен нещо обичайно, засенчено сега от необяснимата ми тревога. Моето приключение бете този човек, тази странна птица, с която обикаляхме заодно...

Неописуемият начин, по който той задвижваше самолета си, и небивалиците, с които го обясняваше...

Жителите на Троя бяха смаяни от тази чудесия — самолета на Дон — точно колкото аз бих се изненадал, ако чуех някоя сутрин да бие градска камбана, мълчала цели шестдесет години... те просто нямаха представа, че е невъзможно да стане онова, което ставаше.

— Благодарим за разходката. — казваха клиентите ни или: — Само с това ли си вадите хляба... не работите ли някъде? Или: — Защо сте спрели в такова малко градче като Троя? — Или: — Джери, отгоре фермата ти прилича на кутия за обувки!

Следобеда не можахме крак да подвием. Хората идваха на тълпи да се повозят на самолетите, щяхме да изкараме добри пари. И въпреки това някакъв вътрешен глас ми повтаряте: „Махай се, махай се час по-скоро оттук!“ Не му обърнах внимание и цял живот ще съжалявам за това.

Някъде към три часа изключих двигателя — бензинът ми беше свършил. Ходих два пъти до бензиностанцията и се връщах с два двадесетлитрови бидона с гориво. Най-неочаквано се сетих, че не съм видял нито веднъж Шимода да зарежда самолета си. Не беше сипвал и капка гориво още от Ферис, а аз наблюдавах с очите си как го кара вече осми час. Отново ме налегна страх, макар и да знаех, че Дон е добряк и няма да ми направи нищо. Ако си внимателен и пестелив, может да карат такъв самолет, без да го зареждаш, най-много пет часа. Но не и цели осем, при това с многократни кацания и излитания.

Той качваше нови и нови пътници, докато сипвах бензин в централния резервоар и добавях масло в двигателя. Хората вече чакаха на опашка... Дон сякаш не искаше да ги разочарова.

Но все пак го издебнал, докато помагаше на един мъж и на жена му да се качат в предната кабина на самолета. Опитах се да говоря възможно най-спокойно и нехайно.

— Как си с горивото, Дон? Трябва ли ти бензин?

Стоях с празния двайсетлитров бидон при върха на крилото. Той ме погледна право в очите и се смръщи озадачено, сякаш го бях попитал дали му трябва въздух, за да диша.

— Не — отговори Дон и аз се почувствувах като тъп повтаряч, седнал на последния чин. — Не, Ричард, не ми трябва.

Лазеше ми по нервите. Все пак разбирам нещичко от самолетни двигатели и гориво.

— Добре де! — кипнах аз. — Може би тогава ти трябва уран? Дон се засмя и аз тутакси омекнах.

— Не, благодаря. Заредих миналата година.

После се качи в кабината си и след невероятно бавно излитане пое с пътниците си.

Първо ми се прииска хората да се разотидат, после, независимо дали те чакат или не, да се ометем час по-скоро оттук, накрая — да събера смелост и да изчезна незабавно, сам. Единственото ми желание бе да излетя със самолета, да намеря голямо голо поле далеч от населени места и просто да седя, да разсъждавам и, и описвам в дневника си какво ми се е случило, да го осмисля поне малко.

Стоях и си почивах край самолета, докато Шимода не кацна отново. Отидох при кабинага му, под вихъра, вдигнат от перката.

— Вече ми втръсна да летя. Дон. Ще поема нанякъде сам, ще кацна далеч от градовете и ще си почивам. Беше ми приятно да летя с теб. Пак ще се видим, нали? Той дори не трепна.

— Още един полет и тръгваме. Момчето чака.

— Дадено.

Младежът чакаше в очукана инвалидна количка, с която бе дошъл от близкия квартал.

Беше като смазан, беше се сгърчил на седалката, сякаш притиснат от непосилното земно притегляне, ала бе тук, защото искаше да се поразходи със самолет. Бяха се насъбрали към четиридесет-петдесет души, някои дори бяха слезли от колите — очакваха да видят как Дон ще вдигне мъжа от количката и ще го качи в кабината.

Дон изобщо не мислеше за това.

— Искаш ли да се повозиш на самолета? Мъжът в инвалидната количка се усмихна кисело и кимна някъде встрани.

— Хайде тогава, да тръгваме! — рече му веддро Дон, сякаш говореше на човек, който бе чакал прекалено дълго край страничната линия на игрището и сега бе дошъл моментът отново да се включи в играта.

Днес, като си мисля за този миг, разбирам, че всъщност гласът му е звучал някак странно — тревожно. Е, инак говореше нехайно, но тонът му бе и заповеднически, сякаш Дон разчиташе мъжът начаса да скочи от количката и да се качи в самолета. После се разигра нещо като пиеса, в чието последно действие човекът се раздели с родята си на инвалид. Всичко приличаше на театър.

Той се отърси от земното притегляне, чиято тежест сякаш не бе усещал никога, надигна се от инвалидната количка и за свое огромно учудване почти се затича към самолета.

Стоях наблизко и го чух какво казва.

— Какво направи? — попита той. — Какво направи с мен!

— Ще се возиш ли със самолета или няма да се возиш? — рече му Дон. — Ще ти струва три долара. Плати ми, ако обичаш, преди да сме излетели.

— Ще летя! — възкликна мъжът.

Шимода не му помогна да се качи в предната кабина, както обикновено правеше.

Хората изскочиха от колите — чу се странно шушукане, — сетне, стъписани, всички замълчаха. Мъжът бе обездвижен от единадесет години, откакто камионът му паднал от някакъв мост.

Като дете, измайсторило си крила от чаршафи, той скочи в кабинага и се намести на седалкага; жестикулираше енергично с ръце, сякаш му ги бяха дали току-що — да си поиграе.

Още преди никой да се е окопитил от стъписването и да е промълвил, Дон натисна дросела, самолетът му се извиси във въздуха и се заизкачва като фурия над дърветата.

Може ли един миг да бъде щастлив и същевременно ужасяващ? Предстояха още много такива мигове. Странно бе това чудотворно изцеление на човека, който на пръв поглед го заслужаваше. И в същото време щеше да се случи нещо лошо и на двамата, когато се върнеха.

Примрелите в очакване хора приличаха на стегнат възел, а това вече е тълпа, което не предвещава нищо добро. Минутите се изнизваха, всички погледи бяха приковани в мъничкия биплан, който се носеше лек като перце срещу слънцето; въздухът бе зареден с тревога.

Самолетът направи бавно няколко отвесни осморки, спусна се във винт и се понесе над оградата като летяща чиния, която всеки момент ще кацне с тътен. Ако Дон имаше капчица ум в главата си, щеше да остави своя пътник в другия край на нивата, след това да излети веднага и да изчезне. Прииждаха още и още хора; зададе се друга инвалидна количка, буташе я тичешком някаква жена.

Дон се приземи и подкара самолета към навалищата, зави, та перката да не фучи срещу хората, угаси двигателя. Всички се юрнаха през глава към кабината и на мен за миг ми мина през ума, че ще разкъсат корпуса, за да се вкопчат в двамата мъже.

Дали съм се уплатил ли? Не знам. Отидох при самолета си, натиснах дросела и стартера, завъртях перката, за да запали двигателят. После ее качих в кабината, обърнах самолета срещу вятъра и излетях. Последното, което видях, бе, че Доналд Шимода е седнал на вратата на кабината, а тълпата го е наобиколила.

Завих на изток, сетне на югоизток и след известно време кацнах за през нощта на първото поле, което ми се изпречи пред погледа — с дървета, които да ми пазят сянка, и с поточе, откъдето да взимам вода. Беше далеч от населени места.

И до ден-днешен не мога да кажа какво точно ме прихвана. Просто ме налегна чувството за обреченост, което ме накара да си плюя на петите, да бягам дори от този особняк — Доналд Шимода. Ако ми е писано да се побратимя с усещането за обреченост, дори самият Месия е безсилен да ме накара да остана.

На ливадата — разлата като тепсия под ширналото се небе — беше спокойно... чуваше се само едва доловимият ромол на поточето. Отново сам като пръст. Човек свиква със самотата, но наруши ли я дори за един-единствен ден, и наново трябва да свиква с нея.

— Е, какво пък, беше приятно — казах високо на ливадата. — Беше приятно и може би щях да науча доста от този човек. Но ми причернява от тълпите, дори да са щастливи... а обземе ли ги страх, са готовя или да разпънат някого, или да го въздигнат в култ. А, без мен! Тези думи ме стъписаха. Те биха могли да принадлежат и на Шимода. Защо ли той остана там? Аз имах благоразумието да се махна, пък изобщо не съм месия.

Илюзии. Какво ли искаше да каже с думата „илюзии“? От всичко, което бе говорил или правил, тя бе най-важна; с какъв плам изрече „Всичко е илюзии!“, сякаш искаше да ми го втълпи със силата на гласа си.

След малко стъкмих огън и си стотвих нещо като гулаш от късчета месо и фиде, направих си и два сандвича с кренвирши отпреди три дена, които нямаше да е лошо да възвря. Чантата с инструментите беше запокитена при кутията с храната; кой знае защо, извадих един от гаечните ключове, погледнах го, после го избърсах и разбърках с него гулаша.

Не забравяйте, че бях самичък, никой не ме гледаше и колкото да са позабавлявам, се опитах точно като Шимода да накарам ключа да се носи като перце във въздуха. Ако го хвърлех нагоре и затворех очи — ми се струваше, че се носи безтегловен във въздуха. Ала после ключът тупваше в тревата или върху коляното ми и илюзията се разсейваше. Но нали същият този гаечен ключ... Как ли го прави Дон?

Ако всичко е илюзия, мистър Шимода, кое е истинско? И ако този живот е илюзия, защо изобщо го живеем? Накрая се предадох, метнах нагоре ключа още един-два пъти и се отказах. И след като се отказах, изведнъж изпитах задоволство, където съм, че знам онова, което знам, макар и то да не разбулваше загадката на съществуването ни и дори на шепа илюзии.

Когато съм сам, се случва да си пея: „Ние с олющената БОЯ...“ Пеех и си тактувах по крилото на самолета, обхванат от чистосърдечна обич към него (не забравяйте, че не ме чуваше никой). „Ще кръстосваме из небесата... над нивята ще летим...“ И музиката, и текстът си бяха мои, съчинявах ги мимоходом. „Стига само да не се предаваш. Ала и тогава ще те стегна криво-ляво и нататък пак ще продължим...“

Стиховете направо се леят — достатъчно е да съм в настроение и да се чувствавам щастлив, пет пари не давам за римите. Вече не умувах върху проблемите на месията; нямаше как да си изясня кой всъщност е той и какво е искал да ми каже, тъй че в един момент се отказах да си блъскам главата и явно затова се чувствавах щастлив.

Някъде към десет часа огънят угасна, секна и песента ми.

— Където и да си, Доналд Шимода — казах аз, както си постилах одеялото под крилото на самолета, — пожелавам ти меко кацапе и никакви тълпи. Стига да искаш това. Не, връщам си думите назад. Пожелавам ти, скъпи самотен месия, да намериш онова, към което се стремиш.

Докато си събличах ризата, от джоба изпадна наръчникът и на страницата, където се отвори, прочетох:

Онова, което свързва
истинското ти семейство,
не е кръвта, а уважението

и радостта от съвместния ви живот.
Рядко членовете на едно семейство
израстват под един
и същ покрив.

Не виждах каква връзка има това с мен и си припомних, че никога не бива да позволявам една книга да измества собственото ми мислене. Пъхнах се под одеялото; приличах на токущо угасена електрическа крутка — бях топъл, не ми се присъни нищо под небето и безчетните звезди, които може и да бяха илюзия, но затова пък толкова прекрасна.

[1] ??? ↑

* * *

Отърсих се от съня тъкмо по изгрев слънце, когато светлината е розова, а сенките — златисти. Събудих се не от светлината, а защото нещо ме докосна съвсем лекичко по главата.

Реших, че е някоя тревичка, донесена от вятъра. Сетне помислих, че е буболечка, замахнах с все сила и насмалко да си счупя ръката... един метален гаечен ключ тежи доста, че да се удариш в него — и аз за нищо време се отърсих от унеса. Ключът отскочи от ръба на елерона, зарови се за миг в тревата, сетне се понесе величествено, за да увисне отново във въздуха.

Загледах го вече напълно буден, а той пак тупна меко на тревата и се укроти. Когато реших да го вдигна, той отново си беше очуканият гаечен ключ, който познавах и обичах — все така тежък, все така готов да затегне всички проклети гайки и болтове.

— По дяволите!

Още от дете съм свикнал да не казвам „по дяволите“ и да не кълна, но сега а бях направо смаян и не се сетих какво друго да изрека. Какво ли го прихващаше този мой гаечен ключ? Доналд Шимода беше най-малко на четиридесет километра оттук. Вдигнах инструмента, разгледах го, подържах го в ръка; чувствавах се като първобитен човек, който, видял въртящо се колело, не може да повярва на очите си. Сто на сто имаше някакво фасулско обяснение.

Най-накрая се ядосах и се отказах, върнах ключа в торбата с инструментите и запалих огън, за да си изпържа филийки. Не бързах за никъде. Ако исках, можех да си стоя тук чак до вечерта.

Филийките вече цвърчаха в тигана, беше време да ги обърна, когато в небето откъм запад се чу шум.

Просто бе изключено това да е самолетът на Шимода, бе изключено някой да ме е проследил до тази нива, една от милионите ниви в Средния запад, но аз бях повече от сигурен. че това е той, и започнах да си свирукам... Наблюдавах филийките и небето и се мъчех да измисля някакви много спокойни думи, с които да го посрещна, щом се приземи.

Така си и знаех, беше самолетът на Дон. Прелетя ниско над моя, изви се рязко нагоре като на военен парад, плъзна се надолу във въздуха и се приземи с деветдесет километра в час — скорост, с каквато кацат всички самолети от този тип. Приятелят ми спря до моя биплан и угаси двигателя. Не казах нищо. Махнах му, но не му казах нищо. Продължавах да си свирукам.

Той излезе от кабината и дойде при огъня.

— Здравсти, Ричард!

— Закъсна — рекох му. — Още малко, и филийките щяха да загорят.

— Извинявай.

Подадох му чаша вода, която бях гребнал от поточето, и тенекиена чиния с половината филийки и кубче маргарин.

— Как мина? — попитах го.

— Чудесно — отвърна ми той и по лицето му се мерна усмивка. — Отървах се леко.

— Съмнявах се, че ще успееш.

Известно време Дон яде филийките, без да продума.

— Да ти кажа — поде накрая, вторачен в чинията, — никак не са вкусни.

— Кой е казал, че си длъжен да ми ядеш филийките! — троснах му се аз. — Защо всички им се мръщят? НИКОЙ НЕ ХАРЕСВА ФИЛИЙКИТЕ МИ! Защо, възнесъл се Учителю?

— Щом питаш, да ти обясня — ухили се Дон.

— Сега ще говоря като Господ; твърдиш, убеден си, че те са хубави, и затова ти се услаждат. Опитай ги, без да си убеден в това, и те веднага ще ти заприличат на... на огън... на огнище след потоп... Сигурно нарочно си сложил тревичките?

— Извинявай. Паднали са от ръкава ми. Но не мислиш ли, че самите филийки, ако не се броят тревата и загорялото, че самите филийки са...

— Ужасни — отсече Дон и ми ги върна почти непокътнати. — Предпочитам да си стоя гладен. Имаш ли още от прасковите?

— В консервата са.

Как ли ме беше открил на тази нива? Беше широка само десет метра и беше сред хилядите километри прерия; не бе никак лесно да я

намериш, особено ако слънцето ти блести в очите. Но реших да не питам. Ако той искаше да ми каже, щеше да го стори.

— Как ме намери? — попитах аз. — Можех да кацна навсякъде.

Беше отворил консервената кутия с прасковите и ги ядеше с нож... За това се искаше майсторлък.

— Което си прилича, се привлича — изрече той и изтърва резенчето праскова.

— Така ли?

— Космически закон.

— Аа!

Изядох си филийките и излъсках тигана с пясък от ручея. Съмнение няма, филийките си ги биваше.

— Ще ми обясниш ли все пак? Как така приличам на теб, дете си толкова почитан? Или може би имаш предвид, че си приличат самолетите ни?

— Ние, чудотворците, трябва да бъдем заедно — отвърна ми той.

Изрече го така, че прозвуча и мило, и ужасяващо.

— А... Дон! Колкото до последната ти реплика... Може би ще ми обясниш все пак какво имаш предвид: ние, чудотворците.

— От гледна точка на гаечния ключ в торбата с инструментите, бих казал, че тази сутрин си правил фокусите с безтегловността. Нали?

— Не съм правил никакви фокуси! Събудих се... събуди ме ключът. Сам!

— А! Сам! — засмя се Дон.

— ДА. САМ! — Разбираш от чудодейство точно колкото от пържени филийки.

Не му възразих, само се изтегнах колкото се може по-спокойно на постелята. Ако имаше да ми казва нещо, щеше да го направи, когато сметне за добре.

— Някои от нас започват да се учат на тези неща подсъзнателно. Буден, разумът ни не може да го приеме, затова правим чудеса насън. — Гледаше небето и първите изгревни облаци. — Не бъди нетърпелив, Ричард. Всички ние трупаме знания с времето. Сега при теб нещата малко ще се ускорят и още преди да си го осъзнал, ти ще бъдеш един мъдър стар и благороден маестро.

— Какво ще рече „преди да съм го осъзнал“? Аз не искам да го осъзнавам. Не искам да знам нищо?

— Значи не искаш да знаеш нищо?

— Добре де, искам да знам защо съществува светът и какво представлява той, защо аз живея на него и къде ще отида след това... Ето какво искам да знам. Как, ако ми се прииска, да летя без самолет.

— Извинявай.

— За какво?

— Така не става. Ако научиш какво представлява светът, какви закони следва, от само себе си започваш да правиш чудеса, онова, на което казваме чудеса. Научиш ли всичко, което знае вълшебникът, вълшебствата му вече не са вълшебства. — Дон извърна поглед от небето. — Ти си като всички останали. Вече го знаеш, но все още не си даваш сметка, че го знаеш.

— Не си спомням — намесих се аз, — не си спомням да си ме питал дали искам да науча какво точно привлича към теб тълпите и ти съсипва живота. Сигурно съм забравил.

Изрекох тези думи и тутакси разбрах: той ще ми каже, че ще си спомня след време, и ще бъде прав.

Излегна се върху тревата, за възглавница му служеше прашецът по цветята.

— Слушай, не бери грижа за тълпите. Няма да ти досаждат, ако не искаш. Ти си вълшебник, не забравяй: фъър — и ставаш невидим, минаваш през вратите.

— Но тълпата в Троя те спипа, нали?

— Да съм казвал, че не съм го искал? Разреших ѝ да го стори. Допадна ми. Във всекиго от нас живее един второразреден актьор, иначе като Учители нямаше да струваме и пукнат грош.

— Но нали си се отказал? Нали прочетох, че...

— Както беше тръгнало, лека-полека се превръщах в единствения месия на пълно работно време, работа, от която категорично се отказах. Но не мога все пак да забравя онова, на което посветих няколко живота, за да го науча.

Затворих очи и стиснах между зъбите си стръкче трева.

— Какво се опитваш да ми кажеш, Доналд? Защо не говориш без заобикалки и не ми обясниш какво става?

Дълго време той не продума, накрая пак подхвана:

— Може би ще е по-добре да ми кажеш ти. Обясни ми какво се опитвам да ти кажа и ако сбъркаш, ще те поправа.

Обмислях около минута думите му и реших да го изненадам.

— Готово, ще ти обясня.

Сетне замълчах, да видя колко ще издържи, ако онова, което му кажа, не излезе съвсем гладко. Слънцето вече се бе изкачило достатъчно високо и взе да напича. Някъде в далечината, на нива с жито, която не виждахме, един фермер използваше неделята да поработи с дизеловия си трактор.

— Готово, ще ти кажа. Първо, изобщо не е случайност, че те срещнах на онова поле край Ферис, нали?

Беше ведър като лятното небе.

— Второ, между нас съществува някакво тайнствено споразумение, което аз явно съм забравил, а ти — не.

Подухваше лек ветрец, боботенето на трактора в далечинага ту заглъхваше, ту екваше отново.

Дълбоко в себе си все пак смятах, че това, което казвам, не е гола измислица. Съчинявах една истинска история.

— Ще ти кажа, че сме се срещали преди три-четири хиляди години плюс-минус един ден. Харесваме един и същи приключения, вероятно мрачим едни и същи разрушители, учим почти с еднакво удоволствие, почти с еднаква бързина. Ти си по-паметлив. Така че срещата ни е точно онова, каквото подразбираш с „което си прилича, се привлича“. — Откъснах друго стръкче трева. — Дотук добре ли е?

— В начало то си мислех, че ще има да увърташ — каза ми Дон. — Че ще има дълго да увърташ, но според мен сега се забелязва слаб лъч на надежда и този път трябва да се възползуваш от нея. Продължавай нататък.

— От друга страна, не е нужно да продължавам нататък, защото ти вече знаеш всичко, което знаят другите. Но ако не ти кажа тези неща, няма да знаеш какво си мисля, че знам, а без това няма да науча нищо от нещата, които искам да знам. — Оставих стръкчето трева. — Какво ти дава всичко това. Дон? Защо си пилееш времето с хора като мен? Когато някой е получил просветление като теб, той гледа на всички тези чудотворства като на нещо вторично. Ти нямаш нужда от мен, нямаш нужда от нищо на този свят.

Обърнах се и го погледнах. Очите му бяха затворени.

— Дори от гориво за самолета ли? — попита ме той.

Точно така, — отвърнах аз. — Този свят може да ти предложи само скука... за теб не съществуват никакви приключения, след като знаеш, че нищо на този свят не може да те смути. Единственият ти проблем е, че нямаш никакви проблеми!

Мислех си, че съм улучил право в цел та.

— Тук не позна — прекъсна ме той. — Обясни ми защо съм се отказал от тази работа... Знаеш ли защо се отказах от работата на Месия?

— Спомена тълпите. Как всеки искал от теб да правиш чудеса.

— Да. Но не първото, второто. Страхът от тълпите е твой кръст, не мой. Уморяват ме не тълпите изобщо, а тълпите, които не обръщат никакво внимание на онова, дето съм им казал.

Можеш да прекосиш океана от Ню Йорк чак до Лондон, можеш от нищо да направит жълтици и те пак няма да забележат.

Докато го казваше, изглеждаше най-самотният човек, когото съм виждал през живота си.

Не му трябваша храна, покрив над главата, пари, слава. Умираще от потребността да съобщи каквото знае, а хората не даваха и пет пари за думите му.

Смръщих се, за да не се разплача.

— Добре, щом ме питаш — казах му аз. — След като щастието ти зависи от това, което прави някой друг, явно наистина си имаш проблем.

Дон отметна рязко глава и очите му блеснаха, сякаш го бях халосал с гаечния ключ. Веднага ми мина през ума, че не е разумно да го настройвам срещу себе си. Ами ако се вбеси? Но върху лицето му пак се мерна онази едва загатната усмивка.

— Знаеш ли, Ричард — поде бавно Дон. Ти... си... прав!

Пак беше спокоен; почти бе изпаднал в екстаз от думите ми. Без да се усещам, продължих да му говоря часове наред как преди много, много време сме се срещали и какво още има за учене — всичко това се стрелкаше през ума ми като сутрешни комети и дневни метеори.

Той се бе излегнал най-спокойно върху тревата, изобщо не помръдваше, не казваше нищо. По пладне приключих с версията си за Вселената и за всичко, което я населява.

— ...Имам чувството, че едва съм започнал, Дон, че трябва да ти кажа още толкова много неща. Откъде ги знам? Как се получи така?

Той не продума.

— Ако очакваш от мен да си отговоря сам, признавам, че не знам отговора. Как така съм в състояние да говоря всичко това, след като никога досега не съм опитвал? Какво ми е станало?

Никакъв отговор.

— Дон! Хайде поговори ти, моля те! Той не изрече и думица. Бях му изложил надълго и нашироко теорията си за живота, а моят месия заспа за нула време, сякаш чул в онези случайни думи за щастието си всичко, което е имал нужда да чуе.

Сряда сутринта, шест часът. Още спя, когато БУУМ! — еква пронизителен шум, внезапен и силен като оглушителна симфония; най-неочаквано гръмват хилядогласи хорове, латински думи, тимпани и тромпети, от които ми писват ушите. Земята се разтресе, самолетът ми се разклати върху колесника и аз изхвърчах изпод крилото — същинска котка с козина, щръкнала право нагоре като удивителни знаци.

Предизгреното слънце пръскаше студеноогнената си светлина, облаците бяха обагрени в лудешки тонове, но всичко това отстъпи пред необузданото кресчендо.

— СПРЕТЕ! СПРЕТЕ! ИЗКЛЮЧЕТЕ МУЗИКАТА! Шимода изкрещя колкото му глас държи, като бесен, така че го чух и през врявата, и звуците тутакси заглъхнаха, а ехото се разнесе все по-надалеч и надалеч, та след миг се превърна в галеща слуха божествена песен, ведро като бриз, като музика на Бетховен, чута в просъница.

Дои не ѝ обърна внимание.

— НАЛИ КАЗАХ, СПРЕТЕ Я! Музиката заглъхна.

— Най-послед! — въздъхна той.

Само го погледнах.

— За всяко нещо си има време и място, нали така? — рече ми той.

— Да де, време и място...

— Хубаво е да послушаш малко небесна музика, когато си се усамотил с мислите си или може би в специални случаи, но да те бъдат с нея и тя да е толкова силна!... Какво правиш?

— Какво правя аз ли... Спях като заклан...

какво искаш да кажеш с това какво съм правел аз? Той поклати глава, сви безпомощно рамене, изпуфтя и пак се пъкна в спалния си чувал под крилото.

Наръчникът беше встрани, в тревата, там, където бе паднал. Обърнах го внимателно и зачетох:

Захванеш ли да доказваш,
че нещо ти пречи,
бъди сигурен,
то наистина започва
да ти пречи.

Имаше доста неща, които не ми бяха ясни за месеите.

Посрещнахме вечерта в Хамънд, щата Уисконсин, където поразходихме със самолетите неколцина клиенти — бяха малко, защото беше понеделник; после отскочихме до града да хапнем и поехме назад.

— Признавам, Дон, този живот може да е интересен или скучен, или всякакъв друг, какъвто решим да го направим. Но дори в мигове на прозрение не съм проумявал най-вече защо сме тук. Кажи ми нещо за това.

Подминахме железарията (беше затворена) и киното (имаше прожекция: „Бъч Касиди и Съндънс Кид“) и вместо да ми отговори. Дон се спря на тротоара и се обърна.

— Нали имаш пари?

— Колкото искаш. Защо?

— Я да идем на кино — предложи той. — Ще купиш ли билети?

— Не знам, Дон. Ти върви. Пък аз ще се върна при самолетите. Не ми се ще да ги оставяме толкова дълго.

Какво ли изведнъж го бе прихванало, та толкова държеше да ходи на кино?

— Няма да им стане нищо на самолетите. Хайде да видим филма.

— Вече е започнал.

— Какво от това!

Вече си купуваше билет. Последвах го в тъмното, седнахме почти в дъното на салона. Я имаше, я не петдесетина души.

След малко забравих защо сме влезли и се захласнах по филма — винаги съм си мислел, че е върхът, гледах го сигурно за трети път.

Времето в киносалона сякаш се движеше по спирала и нямаше край, както във всички добри филми; гледах просто от професионален интерес... как е заснет а всяка сцена, как е напасната към следващата, защо е монтирана точно тук, а не по-нататък. Опитах се да гледам филма по този начин, но се улисах в сюжета и се отказах.

На мястото, където Бъч и Съндънс са обкръжени от цялата боливийска армия, почти към края, Шимода ме докосна по рамото. Наведох се към него, без да откъсвам очи от екрана — толкова ли не можеше да ми каже, каквото имаше да ми казва, след края на прожекцията!

— Ричард!

— Да!

— Защо си тук?

— Филма си го бива. Дон. Шш!

Целите в кръв, Бъч и Съндънс си говореха, че си струва да заминат за Австралия.

— Защо си го бива? — не мирясваше Дон.

— Интересен е. Шш! После ще ти кажа!

— Не се вдетинявай! Събуди се! Всичко е илюзия.

Вече ми късаше нервите.

— Остават само няколко минути, Доналд, после ще си говорим за каквото искаш. Не ми пречи, нека си догледам филма!

Той продължи да шушука като обезумял.

— Защо си тук, Ричард?

— Слушай, тук съм, защото настоя да влезем.

Обърнах се и се опитах да догледам края.

— Не беше длъжен да идваш, можете да кажеш: „А, без мен!“

— ФИЛМЪТ МИ ХАРЕСВА.

Мъжът отпред се обърна и ме изглежда.

— Филмът, Дон, ми харесва. Какво толкова се чудиш?

— А, не се чудя — отвърна той и си замълча, не продума, докато прожекцията не свърши и ние не поехме отново в тъмното, покрай паркинга за селскостопански машини към нивата със самолетите.

Канеше се да вали.

Сетих се колко странно се беше държал в киното.

— За всяка твоя постъпка ли си има причина, Дон?

— За някои.

— Ами филмът? Какво те прихвана, та ни в клин, ни в ръкав реши да гледаш „Бъч и Съндънс“?

— Зададе ми въпрос.

— Да. Имаш ли отговор?

— Тъкмо такъв е моят отговор. Отидохме на кино, защото ми зададе въпрос. Филмът дава отговора на него.

Взимаше ме на подбив, знаех си.

— Какъв беше въпросът? Последва дълго мъчително мълчание.

— Въпросът ти, Ричард, беше, че дори в мигове на прозрение не проумяваш защо сме тук.

Спомних си.

— И филмът беше моят отговор.

— Да.

— О!

— Нищо не разбираш — каза ми той.

— Така си е, не разбирам.

— Филмът беше хубав — рече Дон, — ала и най-хубавият филм на този свят пак си остава илюзия, нали? Кадрите дори не се движат, само създават представа за движение. Променлива светлина, която сякаш се движи по плоския екран, опънат в тъмното, нали?

— Ами да.

Вече започвах да проумявам.

— А другите хора, които и да било хора, които ходят на които и да е филм, какво търсят те в киносалона, след като знаят, че това е само илюзия?

— Искат да се нозабавляват — отговорих аз.

— Приятно им е. Точно така. Това едно.

Биха могли да си извлекат някакви поуки.

— Така. Винаги отговарят по този начин. Заради познанията. Това второ.

— Фантазия, бягство.

— Това е пак, за да се забавляват. Първо.

— От любопитство. За да видят как е сниман филмът.

— Заради познанията. Второ.

— Бягство от скуката.

— Бягство. Вече го каза.

— За да общуват помежду си. За да са с приятели — отговорих аз.

— Това е причината да отидат на кино, но не и да гледат филма. Ала пак опираме до забавлението. Първо.

Каквото и да изтъкнеш, той свиваше двата си пръста: хората ходят на кино, за да се забавляват, за да научат нещо или и заради двете.

— А един филм е като живота, нали. Дон?

— Да.

— Защо тогава се случва някой да избере тежък живот, филм на ужасите?

— Такива хора ходят на филми на ужасите не само за да се забавляват; когато влязат в киносалона, те вече знаят, че ще гледат филм на ужасите — рече ми той.

— Но защо го правят? — Обичаш ли филми на ужасите?

— Не.

— Ходиш ли понякога на такива филми?

— Не.

— Но нали се намират хора, които пилеят време и луди пари, за да гледат ужасни или мелодрами, скучни и отегчителни за другите...

Остави ме аз да отговоря на въпроса му.

— Да.

— Ти не си длъжен да гледаш техните филми и те — твоите. На това му викаме свобода

— Но защо някои искат да бъдат плашени? Или да им е скучно?

— Защото си мислят, че си струва — за да плашат някои друг — или пък обичат да треперят от ужас, или смятат, че филмите по принцип трябва да са скучни. Можеш ли да повярваш, че мнозина — по причини, които им се виждат твърде основателни — изпитват наслада да си мислят, че са безпомощни в собствените си филми? Не, не можеш.

— Не мога — потвърдих аз.

— Докато не го проумееш, ще има да се чудиш защо някои хора са нещастни. Нещастни са, защото то са предпочели да са нещастни, и в

това, Ричард, няма нищо лошо.

— Хм...

— Ние сме същества, които си играят и се забавляват, ние сме галениците на Вселената. Ние не можем да умрем, ние можем да бъдем уязвени точно колкото илюзиите върху екрана. Но затова пък можем да повярваме, да си втълпим, че сме уязвени. Можем да повярваме, че сме жертви, че сме убити или че убивамс, че се люшкаме между късмета и несретата.

— Много ли животи имаме? — поинтересувах се аз.

— Колко филма си гледал?

— А!

— Филми за живота на тази планета, за живота на други планети, всичко, което се измерва с времето и пространството, е филм, илюзия — обясни ми той. — Но за кратко можем да научим страшно много, да се забавляваме неописуемо с илюзиите си, нали?

— Докъде ще стигнеш. Дон, с тези филми?

— Ти докъде искат да стигна? Тази вечер гледа филма отчасти защото аз исках да го видя. Миозина предпочитат един живот пред друг, защото им доставя удоволствие да правят нещо заедно с някого. Актьорите от тазвечершния филм са играли заедно и в други филми — преди или по-късно, зависи кой филм си гледал първо, можеш да ги гледаш и едновременно върху различни екрани. Купуваме си билети за тези филми, плащаме си, след като сме приели да повярваме, че пространството, времето са нещо реално... Нито времето, нито пространството е реално, но който не иска да плати цената, не може да се появи на нашата планета, в никоя времева и пространствена система.

— А срещат ли се хора, които нямат живот във времето и в пространството?

— А срещат ли се хора, които не ходят на кино?

— Ясно. Те сигурно трупат знанията си по други начини.

— Точно така — потвърди той, доволен от мен. — Школата на времето/пространството е доста примитивна. Ала мнозина не се разделят с илюзията, дори тя да е скучна, и държат лампите да не светват преди края на филма.

— А кой. Дон, пише тези филми?

— Не с ли странно, откриваме, че знаем толкова много именно когато питаме себе си, а не някой друг! Кой ги пише тези филми, Ричард?

— Ние — отговорих аз.

— Кой играе в тях?

— Пак ние.

— Кой е оператор, киномеханик, директор на киното, контрольор, разпоредител, кой гледа всичко това? Кой нма свободата да си излезе по средата, по всяко време, да промени сюжета, ако намери за добре, кой има свободата да гледа един и същ филм до премала?

— Чакай да помисля — казах аз. — Всеки, който поиска ли?

— Тази свобода не ти ли стига? — попита ме той.

— Затова ли си падаме толкова много по киното? Защо инстинктивно знаем, че филмите са аналог на живота ни?

— Може би да... Може би не... Не е толкова важно, нали? Какво представлява прожекционният апарат?

— Нашият разум — отвърнах му. — Не, въображение. Нашето въображение, каквото и да ми говориш.

— Ами филмът? — попита ме той.

— Сега ме хвана натясно.

— Може би онова, което приемаме да вкараме във въображението си?

— Сигурно да, Дон.

— Можеш да подържиш в ръце ролката с филмовата лента — продължи той, — с готовия филм, който си има начало, среда и край. И те съществуват едновременно, в една и съща секунда, в милионна част от секундата. Филмът съществува извън времето, което е запечатал, и ако знаеш за какво е, си наясно какво в общи линии ще се случи още преди да си влязъл в киносалона — знаеш, че ще има битки и приключения, победители и и победени, любов, ужасни; знаеш всичко от игла до конец. Но за да се залисаш, за да се прехласнеш, за да получиш най-голяма наслада, трябва да пуснеш лентата през прожекционния апарат и да я изгледаш открай докрай... За да изживееш илюзията, се искат време и място. Така, че си плащаш билетчето, настаняваш се на мястото си, забравяш какво става извън киносалона и за теб филмът започва.

— И никой всъщност не страда, нали? Значи това не е кръв, а доматиен сок?

— Не, кръв е — отговори ми Дон. — Но ако изхождаме от въздействието, което има върху истинския ни живот, можем да приемем и че е доматиен сок.

— Ами действителността?

— Действителността, Ричард, няма нищо общо. Майката не се интересува каква роля изпълнява детето ѝ, докато си играе: един ден е апашът, на другия — стражарят. Азът дори не подозира за илюзиите и игрите ни. Той познава единствено Себе си и нас — доколкото сме негово точно и свършено копие.

— Не съм много сигурен, че искам да съм точен и свършен. Я поговори за скуката...

— Виж небето — каза ми той.

Промени темата толкова бързо, че аз машинално извърнах очи към небето. Високо в него се носеха накъсани перести облаци с краища, посребрени от изгряващата луна.

— Хубаво е — казах аз.

— Не е ли свършено?

— Небето винаги е свършено. Дон.

— Нима искаш да кажеш, че макар да се променя непрекъснато, небето винаги е свършено?

— Брей, страхотен съм. Да!

— И морето също винаги е свършено, въпреки че и то се променя непрекъснато — продължи той. — Ако свършенството е застои, значи небесата са блато. И Азът е нещо като жаба.

— Не, не е — поправих го аз разсеяно. — Свършено и непрестанно променящо се. Даа. Предавам се.

— Предал си се много отдавна, ако толкова държиш на времето.

Обърнах се към него, както вървахме.

— Не ти ли втръсва. Дон, да стоиш все в това измерение?

— Не. Нима стоя все в него? — ахна той. — Нима и ти стоиш все в него?

— Защо, каквото и да кажа, винаги бъркам?

— Наистина ли винаги бъркаш? — попита ме Дон.

— Май съм си сбъркал професията.

— Може би ще се захванеш с недвижими имоти? — подметна той.

— С недвижими имоти или със застраховки.

— В недвижимите имоти има бъдеще, ако държиш да имаш бъдеще.

— Добре де, извинявай! — рекох му аз. — Не ми трябва бъдеще. Нито минало. Искане ми се час по-скоро да бъда един стар мъдър Учител в Света на Илюзиите. Сигурно до седмица и това ще стане.

— Е, Ричард, надявам се да не чакаме толкова дълго.

Погледнах го внимателно, но той не се смееше.

Дните се сливаха един с друг. Както и преди, правехме курсове със самолетите, но вече се бях отказал да отброявам лятото с имената на градовете или с парите, които изкарвахме от пътниците. Започнах да го отброявам с нещата, които научавах, с разговорите, които водехме след полетите, с чудесата, които сегиз-тогиз ставаха по пътя към времето, когато най-сетне проумях, че това не са никакви чудеса.

Представи си
Вселената прекрасна,
справедлива и съвършена,

прочетох веднъж в наръчника.

И после можеш да бъдеш сигурен
в едно:
Азът си я е представил
мъничко по-прекрасна, отколкото ти.

Следобедът беше спокоен... някой и друг случаен пътник. През останалото време се учех да превръщам облаците в пара.

Бил съм инструктор в авиаторска школа и знам, че който се учи, усложнява до немай-къде и най-простите неща; не че и аз съм толкова загубен, но сега също се учех и се мръщех от яд на кълбестите облаци,

които трябваше да разсея. За разлика от друг път имах нужда поскоро от теория, отколкото от практика. Шимода се бе излегнал под крилото на самолета ми и се правеше на заспал. Ритнах го лекичко по ръката и той отвори очи.

— Не мога — казах му.

— Ами, не можеш, и таз добра — отговори той и пак затвори очи.

— Опитах, Дон! Тъкмо реша, че съм успял, и облакът пак се образува и набъбва повече и от преди.

Той изпъшка и седна.

— Избери един облак. Ама да е лесен! Избрах най-големия и най-гнусен облак на около хиляда метра височина — сякаш помпаше бял пушек направо от преизподнята.

— Ей този там, над силоза — посочих аз. — Дето почернява.

Дон ме изгледа, без да каже нищо.

— Защо ме мразиш?

— Тъкмо защото ми харесваш. Дон, искам от теб тези неща — усмихнах му се аз. — Изпитваш нужда от предизвикателства. Но ако предпочиташ, ще ти избира и по-малък.

Той пак въздъхна и се обърна към небето.

— Ще опитам. Та кой, казваш?

Погледнах нагоре и облакът — онова чудовище, понесло милион тона дъжд — изчезна яко дим, на мястото му се появи белезникавосиня дупка.

— Нямах грешка! — казах спокойно аз.

— Работата си струва... — отвърна ми той. — Не, колкото и да се изкушавам да приема похвалата ти, трябва с ръка на сърце да ти призная: фасулско е.

Посочи ми едно облаче точно над нас.

— Хайде! Твой ред е. Готови! Почни!

Погледнах облачето, то също ми отвърна с поглед. Преддтавих си, че го няма, представих си, че вместо него виждам празно пространство, обсипах го с въображаеми огненогорещи лъчи, помолих го да се появи някъде другаде и бавно-бавно, след една, пет, седем минути то най-сетне се стопи. Другите облаци станаха по-големи, от моето нямаше и следа.

— Не си особено чевръст — каза ми Дон.

— Нали ми е за пръв път! Едва започвам! Захващам се с нещо невъзможно... добре де, немислимо, и единственото, което ти хрумва да ми кажеш, е, че не съм особено чевръст! Бях страхотен и ти го знаеш!

— Странно! Беше толкова привързан към него и ето, въпреки това то се стопи заради теб.

— Привързан ли? И таз добра. Как ли не го пъдех. С кълбовидни мълнии, с лазерни лъчи, с огромна прахосмукачка...

— Отрицателна привързаност, Ричард. Ако наистина искаш да изпъдиш от живота си някой облак, не вдигай толкова шум, просто се отпусни и го прогони от мислите си. Толкоз.

Облакът не знае
защо се движи точно в
тази посока и точно с тази
скорост.
Ето какво пишеше в наръчника.
Той просто усеща подтик...
тъкмо насам трябва да се движа сега.
Небето обаче
знае движдщите сили и пътищата на
всички облаци,
ти също ще ги знаеш, стига
да се извисиш достатъчно,
за да надникнеш отвъд хоризонта.

Никога не те спохожда желание,
без да те споходи и силата,
с която да го осъществиш.
Но все пак може да се наложи
и да се потрудиш
за това.

Бяхме кацнали на огромно пасище съвсем близо до езерце за водопой на коне — далеч от населени места, някъде на границата

между Илинойс и Индиана. Никакви пътници; казах си, че днес ни е почивен ден.

— Слушай — обади се Дон. — Не слушай. Просто си мълчи и наблюдавай. Онова, което ще видиш, не е никакво чудо. Отвори учебника си по атомна физика... едно дете може да върви по водата.

Каза ми го и сякаш без да забелязва, че тук водата е гладка като тепсия, се обърна и повървя няколко метра по повърхността на езерцето.

Имах усещането, че то е мираж, изникнал над пустинята, над каменно море. Дон стоеше преспокойно върху повърхността, под вълшебните му обуца не се виждаше нито една вълничка, нито една гънка.

— Хайде! — подкани ме той. — Направи го и ти!

Бях го вилял с очите си. Явно бе възможно, след като приятелят ми бе стъпил върху езерото, така че отидох и го последвах. Имах чувството, че стъпвам върху гладък син линолеум, и се засмях.

— Какво правниш с мен, Доналд?

— Просто ти показвам онова, което рано или късно научава всеки — отговори ми той. — Сега ти е паднал случай.

— Но аз...

— Виж! Водата може да е и твърда. — Дон тропна с крак, чу се звук, сякаш бе стъпил върху кожа или камък. — Или течна. — Пак подритна и водата ни опръска и двамата. — Усещаш ли? Опитай и ти.

Колко бързо свикваме с чудесата! Не бе минала и минута и вече си мислех, че да ходиш по водата е възможно, естествено... че...

— Но сега водата е твърда, как ще прием от нея? — По същия начин, както ходим по повърхността ѝ, Ричард. Тя не е твърда, не е и течна.

Ние с теб решаваме каква ще бъде. ако искаш да е течна, иредстави си, че е течна, дръж се гака, сякаш с течна, пий от нея! Ако искаш да е въздухообразна, дръж се така, сякаш е въздух, вдишвай я. Хайде, опитай!

Може би всичко това е свързано с присъствието на душата, получила просветление. Може би тези неща стават само в даден обсег, в радиус, да речем, от двадесетина метра...

Коленичих върху повърхността на езерото и потопих ръка в него. Бете течна. Сетне легнах, опрях лице и доверчиво вдишах. Не се

задуших, не се задавих, сякаш бях поел с гърдите си топъл гечен кислород. Седнах и погледнах въпросително приятеля си — очаквах да е разчел миелите ми.

— Говори! — подкани ме той.

— Защо пък трябва да говоря? — Ще изразиш по-точно с думи, каквото имаш да ми казваш. Говори!

— След като можем да вървим по водата, да я вдишваме и пием, защо не можем да правим същото и с пръстта?

— Да. Само да кажеш и... Ще видиш, че...

Отиде при брега с лекота, сякаш стъпваше по бутафорно езеро. Но щом нозете му докоснаха пръстта, пясъка и тревата, той започна да хлътва надолу, докато потъна с няколко бавни движения чак до раменете в почвата и треската.

Сякаш езерото най-неочаквано се бе превърнало в остров, а земята наоколо — в море. Приятелят ми поплува из пасището, като вдигаше около себе си тъмни, сякаш направени от глина пръски, после излезе на повърхността, изправи се и стъпи отгоре. Изведнъж ми се видя същинско чудо, че някой стъпва по земята.

Стоях прав наред езерото и му ръкоплясках. Той се поклони и на свой ред ми изръкопляска.

Отидох при брега, представих си, че пръстта е течна, и я докоснах с пета. По тревата на кръгчета плъзнаха вълни. Колко дълбока ли е пръстта? Още малко, и да попитам на глас.

Пръстта ще е дълбока точно колкото си представя. Ще е дълбика към половин метър, казах си, и аз ще нагазя в нея.

Стъпих смело на брега и внезапно потънах до над главата. Отдолу беше тъмно и страшно, заизмъквах се трескаво, без да си поемам дъх, към повърхността, затърсих с ръка твърдата вода, края на езерото, за което да се вкопча.

Дон седеше на тревата и се смееше.

— Знаеш ли, като ученик си много схватлив.

— Не съм никакъв ученик. Измъкни ме оттук!

Спрях да се мятам. Представям си я твърда и веднага ще изляза. Представям си я твърда... и ето, измъквам се, целият в черна кал и мръсотия.

— Доста си се поизцапал, мой човек!

По неговите джинси и риза нямаше нито едно петънце, нито една прашинка.

— Ох, да му се не види!

Изтръсках калта от косата си, избърсах си очите. Накрая сложих портмонето на тревата, нагазих в течната вода и се измих по традиционния „мокър“ начин.

— Съзнавам, има и по-добри начини човек да се очисти.

— Да, по-бързи.

— Знам си аз, няма да ми ги кажеш. Добре де, стой и се хили, остави ме сам да се досетя.

— Дадено!

Най-накрая, както бях оплескан до уши, все пак се наложи да отида в самолета и да се преоблека. Метнах мокрите дрехи на витлото — да се сушат.

— Ричард, не забравяй какво направи днес. Лесно е да забравим времената си на познанието, да решим, че те са били сън или стари чудеса, едно-единствено време. Нищо добро не е чудо, нищо хубаво не е сън.

— Светът, както казваш, е сън, понякога хубав. Залези. Облаци. Небе.

— Не. Само образът е сън. Красотата е истинска. Схващах ли разликата? Кимнах, почти разбрал. По-късно все пак надзърнах в наръчника.

Светът
е твоята тетрадка,
върху нейните страници ти правиш
своите сметки.
Светът не е реален,
въпреки че, ако искаш,
може да изразиш в нея реалното.
Освен това разполагаш със свободата
да пишеш глупости,
лъжи или да
късаш страниците.

Първородният грях —
това е да ограничаваш
Аза.
Не го прави.

Тръгвахме си от града; следобедът беше мек и топъл, току-що се бе излял дъжд и пак се канете да вали, тротоарите бяха мокри.

— Нали, Дон, можеш да минаваш през стени?

— Не.

— Кажеш ли „не“, знам, че казваш „да“, така показваш, че не ти харесва как съм ти задал въпроса.

— Така де, трябва да спазваме правилата — рече ми той.

— Какъв е проблемът — да минеш през стената или самата стена? — Да, че и по-лошо. Въпросът ти предполага, че съществувам в ограничено пространство и време. Днес не съм в настроение да приемам предположенията ти за мен.

Смръщих се. Знаете какво го питам. Защо не ми отговори без заобикалки и не ме остави да проумея как точно прави тези неща?

— Така ти помагам поне малко да си точен в мислите си — каза ми той благо.

— Хубаво де! Защо не се престориш, че можеш да минаваш през стените, стига да го поискаш? Сега по-добре ли задавам въпроса?

— Да. По-добре. Но ако държиш да си точен...

— Стига де! Знам как да изразя онова, което мисля. Та въпросът ми е: как правиш така, че чрез илюзията за материалната ограниченост, на която казваме „стена“, разсейваш илюзията за ограниченото чувство за самоличност, намерило израз в убеждението ни за целостта на времето и пространството, vyplътена в понятието „тяло“?

— Така те искам! — каза ми той. Когато зададеш правилно въпроса, той вече съдържа в себе си отговора, нали?

— Не, не го съдържа. Как минаваш през стените?

— РИЧАРД! Почти го налучка и после прати всичко по дяволите. Аз не мога да минавам през стените... когато го казваш, имаш предвид неща, за които аз изобщо не мисля, а щом ги имаш предвид, отговорът е: „Не мога!“

— Но, Дон, много е трудно да се изразяваш точно. Толкова ли не се досещаш за какво ти говоря?

— Значи само защото едно нещо е трудно, ти изобщо не се опитваш да го правиш? В началото ти беше трудно да вървиш, но натрупа опит и сега изглежда лесно.

Въздъгнах.

— Да. Добре тогава. Все едно не съм те питал нищо.

— Така да бъде. Въпросът ми е: можеш ли?

Погледна ме така, сякаш не го интересуваше нищо.

— Та значи твърдиш, че тялото е илюзия и стената е илюзия, ала самоличността е истинска и не може да бъде ограничена от илюзиите.

— Не съм казвал такова нещо. Ти го казваш.

— Но е вярно.

— Разбира се — потвърди той.

— Как го правиш?

— Нищо не правиш, Ричард. Просто го виждаш вече направено.

— Божичко, звучи елементарно.

— То е като ходенето. Не можеш да се начудиш как така ти е било трудно да се научиш.

— Сега, Дон, за мен не че е трудно, за мен е невъзможно да минавам през стените.

— А не си ли се замислял, че ако повтаряш стотици пъти „невъзможно е“, изведнъж трудните неща ще станат за теб лесни?

— Извинявай. Възможно е и ще го правя, когато му дойде времето.

— Ходи по водата, моля ви се, пък увесил нос, защото не можел да минава през стените!

— Да, ама онова беше лесно, докато това тук...

— Захванеш ли да доказваш, че нещо ти пречи, и то наистина започва да ти пречи — изтананика той. — Нали само преди седмица се окъпа в пръстта!

— Да.

— А нима стената не е отвесна пръст? Толкова ли е важно за теб каква е посоката на илюзията! Значи водоравните илюзии са победими, а отвесните не?

— Дон, май започвам да те разбирам.

Той ме погледна и се усмихна.

— Времето, когато започваш да ме разбираш, е време, през което е редно да те оставя за малко сам.

В края на града имаше огромен склад за фураж и зърно, беше от червени тухли. Дон сякаш бе решил да се върне при самолетите по друг непознат за мен, — по-къс път. Този път минаваше през тухлената стена. Приятелят ми зави рязко надясно, към стената, и изчезна. Сега си мисля, че ако бях свърнал веднага след него, сигурно също щях да мина оттам. Аз обаче спрях на тротоара и загледах мястото, където допреди миг бе стоял той. Сетне се пресегнах и докоснах тухлите — бяха твърди.

— Някой ден. Дон — казах, — някой ден...

И продължих нататък по дългия път към самолетите.

* * *

— Доналд — подех аз, след като отидох на полето, — стигнах до заключението, че ти просто не живееш в този свят.

Той ме погледна, изненадан, от крилото на самолета си — учеше се да налива бензин в резервоара.

— То се знае, че не живея в този свят. Може ли да ми посочиш ноне един човек, който да живее в него?

— Как така мога ли! Аз! Аз живея в този свят!

— Великолепно — възкликна той, сякаш със собствени усилия бях разбулил някаква голяма загадка. — Подсети ме да те черня днес на обяд. Направо ти се възхищавам как непрекъснато трупаш знания.

Бях у чуден от думите му. Не ми се присмиваше, мислеше го.

— Какво имаш предвид? Естествено, че живея в този свят! Аз и още около четири милиарда други хора. Докато ти...

— Ох, Ричард! Говориш сериозно! Отлагаме черпенето. Никакви сандвичи и бира, нищо! Тъкмо реших, че си постигнал върховното познание... — Млъкна и ме погледна от горе ядосано и състрадателно. — И си толкова сигурен! Живееш в един и същ свят с някой... да речем, борсов агент. Животът ти току-що е бил съсипан и обърнат с краката нагоре от новата политика на фондовата борса, от задължителната ревизия на ценните книжа с акционерни вложения с петдесетпроцентова загуба. Значи живееш в един и същ свят с някой шахматист. С Петросян, Фишер и Браун, които си оспорват в Манхатън, на откритото първенство на Ню Йорк, наградата от половин милион долара. Какво тогава търсиш на тази нива в Мейтланд, щата Охайо? Какво търсиш при своя биплан от 1929 година, кацнал на сред полето, за какво ти е разрешително да се приземяваш тук, за какво са ти тези хора, които искат да се повозят десетина минути на самолета, за какво ти е да поддържаш двигателя и да береш страха да не би да удари градушка... Колко души според теб живеят в твоя свят? Казваш, четири милиарда? Нима си седнал да твърдиш, че тези четири милиарда души не живеят в четири милиарда различни свеюве? Това ли ми разправяш? — Беше се задъхал от последните си думи.

— Вече почти усещах вкуса на сандвича с разтопеното сиренце — подех аз.

— Извинявай. Много ми се искаше да те черпя. Но вече не може да има никакво черпене, по-добре го забрави.

Макар това да бе последният път, когато го обвинявах, че не живее в този свят, трябваше ми доста време да проумея думите, които прочетох на мястото, където се отвори наръчникът:

Ако известно време
се опиташ да си измислен,
ще се убедим, че измислените
герои понякога са по-истински
от хората с тела и туптящи сърца.

Съвестта ти е мерило за това,
доколко честен си в своя егоизъм.
Вслушвай се внимателно
в нея.

— Всички ние сме свободни да правим каквото искаме — каза ми той онази вечер. — Не е ли повече от ясно? Не е ли тъкмо това най-великият начин да бъде управлявана Вселената?

— Почти. Забрави нещо, което е доста важно — възразих аз.

— Така ли? — Всички ние сме свободни да правим каквото искаме, стига да не вредим на другите — рекох доста рязко.

— Знам, че го подразбираш, но сме длъжни да казваме това, което подразбираме.

Изведнъж от тъмното се чу нещо като тътрузене на крака; стрелнах с очи приятеля си.

— Чу ли?

— Да, там май има някой. — Той се изправи и тръгна към мрака. Най-неочаквано се засмя и каза едно име, което не долових. — Всичко е наред — чух го да изрича. — Не, ще се радваме да те видим при нас... защо стърчиш тук... ела де, добре дошъл си, наистина...

Гласът беше със силен акцент, може би руски или чешки, но вероятно трансилвански.

— Благодаря. Не искам да ви се натрапвам...

Човекът, когото доведе в светлината на огъня, беше, как да се изразя... беше твърде необичайно да срещнеш такъв тип в нощния Среден запад на Щатите. Чувствувахе се притеснено в светлината; приличаше на вълк — бете дребничък, изпосталял, уплашен до смърт, беше облечен с вечерно облекло и с поръбена с червен атлаз черна пелерина.

— Само минавах оттук — поде той. — През това поле ще се прибера по-бързо вкъщи.

— Така ли?

Шимода не му повярва, знаеше, че го лъже, но в същото време правеше всичко възможно да не се изкикоти. Надявах се скоро да разбера каква е работата.

— Заповядайте! — поканих аз мъжа. — Можем ли да ви бъдем полезни с нещо? Не че си умирах от желание да му помагам, но той трепереше като листо, та наистина исках да се чувствава удобно.

Мъжът ме изгледа с отчаяна усмивка, от която ми настръхна косата.

— Да, можете. Искам съвсем малко, инак нямаше да ви безиокоя. Мога ли да си пийна от кръвта ви? Съвсем мъничко. Имам нужда от човешка кръв, храня се с нея.

Не знаеше добре английски, говореше с акцент и може би не го бях разбрал, но въпреки това скочих на крака толкова светкавично, че към огъня се разлетяха сламки.

Човекът се дръпна като попарен. Общо взето, съм безобиден, но инак съм як като канара и сигурно съм го стреснал. Той извърна глава.

— Извинявайте, сър. Забравете, че изобщо съм отварял дума за кръв. Но да ви кажа...

— Какви ги дрънкате? — Бях си глътнал езика от страх, затова говорех доста ядно. — По дяволите, какви ги дрънкате, господине? Не знам кой сте, да не сте никой ВАМ...

Шимода ме прскъсна наред думата.

— Гостенинът приказваше, а ти се намесваш.

Продължавайте, сър, приятелят ми е малко припрян.

— Този тук, Доналд... — подхванах аз отново.

— Мълчи де!

Бях толкова изненадан, че наистина си замълчах, само изгледах ужасено и недоумяващо ненознатия, изтръгнат от родния си мрак, за да се озове в светлина га на нашия огън.

— Моля ви, влезте ми в положението. Не по свой избор съм се родил вампир. Ох, клетият аз! Нямам много приятели. Ала всяка нощ трябва да си пийвам по малко прясна кръв, иначе се гърча в неопикуеми мъки, обречен съм на смърт. Много ви моля, ще ме боли, ще умра, ако не ми разрешите да посмуча от кръвта ви — съвсем мъничко, само половин литър.

Той се заоблизва и пристъпн към мен — смяташе, че Шимода ме държи по някакъв начин във властта си и ще ме накара да се подчиня.

— Още една крачка и наистина ще се лее кръв. Докоснете ли ме, господине, мислете му...

Не че щях да го убия, но наистина смятах поне да го вържа, преди да продължим разговора.

Той явно ми повярва, защото спря и изпъшка. Обърна се към Шимода.

— Готово ли е?

— Мисля, че да. Благодаря ти.

Вампирът ме погледна и се засмя — беше неопикуемо доволен, досущ като актьор на сцената, след като представлението е свършило.

— Няма да ти пия кръвта, Ричард — каза ми приятелски на свършен английски, без никакъв акцент.

Видях как: се стопява, сякаш бе угасил вътрешната си светлина, и изчезна само за пет секунди.

Шимода пак седна край огъня.

— Много съм доволен, че невинаги имаш предвид това, което говориш.

Още треперех от страх, бях готов да се хвърля в двубой с чудовището.

— Не съм сигурен. Дон, че ме бива за това.

Я по-добре ми кажи какво става. Например какъв беше... този тип? — Беше вампир от Тронсилуания^[1] — изрече той по-задъхано и от онова приятелче. — Или за да съм по-точен, мисловна форма на вампир от Тронсилуания. Ако искаш да наблегнеш на нещо, на което някой не обръща внимание, зашеметяваш го с мисловната му форма и така му показваш нагледно какво си имал предвид. Сигурно

попрекалих с пелерината и бивните, както и с акцента? Уплаши ли те много?

— Пелерината, Дон, бете страхотна. Но беше ужасно изтъркано и странно. Изобщо не съм се уплашил.

Той въздъхна.

— Добре де. Но ноне разбра какво имам предвид. Това е най-важното.

— И какво имаш предвид?

— Беше много груб с моя вампир, Ричард, и така правеше каквото искаше, дори и да знаеше, че ще навредиш на някого. Той ти каза право в очите, че ще му навредиш, ако...

— Но той искаше да пие от кръвта ми!

— Точно това правим, когато казваме на някого, че ще ни навреди, ако не живее според нашите разбирания.

Дълго мълчах, обмислях думите му. Открай време си въобразявах, че имаме свободата да правим каквото искаме, стига да не вредим на другите, а ето че съм грешал. Нещо не се връзваше.

— Онова, което те препъва, е една общоприета фраза, която обаче е безсмислена — да не вредим на другите. Сами решаваме дали някой ни вреди. Ние самите, никой друг. Моят вампир ти каза, че ще му навредиш, ако го отпратиш. Тъкмо той е решил, предпочел е да му навредиш. А ти ще решиш, предпочетеш какво да направиш — дали ще му дадеш от кръвта си, дали ще го отпратиш, дали ще го вържеш, или ще го понижеш право в сърцето със зеленика. Ако той не желае да бъде пронизан, негово право е да се брани както намери за добре. И така през цялото време ние непрекъснато избираме.

— Погледнато от този ъгъл...

— Слушай — прекъсна ме той, — важно е. Всички ние сме. Свободни. Да правим. Каквото. Искаме.

Всички хора,
всички случки в живота ти
присъствуват в него, защото си
ги привлякъл ти.
Твоя работа е
да решиш

какво ще правиш с тях.

— Не си ли самотен понякога. Дон? — Хрумна ми да го попитам за това в едно кафене в Райърсън, щата Охайо.

— Изненадваш ме.

— Шш! — прекъснах го аз. — Не съм свършил с въпроса си. Понякога не се ли чувствуваш поне малко самотен?

— Какво имаш предвид с това...

— Чакай. Виждаме всички тези хора за броени минути. От дъжд на вятър ще мерна сред тълпата някое лице, някоя чудно хубава жена, при вида на която ми иде да се поспра и да я поздравя, да поостана и да си поговоря с нея.

Ала ето че тя се качва с мен на самолета за десетина минути или не се качва и си тръгва, а на другия ден аз поемам към Шелбивил, та никога повече да не я видя. И това ме прави самотен. Но сиурно не мога да си намеря приятели за дълго, понеже съм припрян.

Той мълчеше.

— Или мога?

— Да говоря ли вече?

— Говори.

Тук сандвичите бяха увити до половината с тъничка пергаментова хартия и когато ги извадиш, целият ставаш в сусам — да се чудиш защо са го сложили, инак сандвичите си ги биваше. Известно време Дон яде, без да продума, аз също — мислех си какво ли ще ми каже.

— Е, Ричард, ние сме магнити, нали така? Не, не магнити. Къс желязо, омотан с медна жица; стига да поискаме, можем да се намагнетизираме. Да пуснем вътрешната си енергия по жицата и да привлечем когото поискаме. Магнитът изобщо не се интересува как действува. Той си е такъв, какъвто е, и по природа привлича някои неща, а на други не влияе.

Взех си от пържените картофи и се смръщих срещу Дон.

— Пропускаш нещо. Как го правя?

— Ти не правиш нищо. Космическия закон, не го ли помниш? Което си прилича, се привлича. Просто бъди такъв, какъвто си — бъди спокоен и ведър. Машинално, както излъчваш истинската си светлина,

както непрекъснато се питаш „Това ли всъщност искам да правя?“ и го правиш само ако отговорът е „Да“. Това машинално отблъсква хората, които нямат какво да научат от истинския теб, и привлича онези, които имат какво да усвоят и от които ти също трябва да се учиш.

— Но за това се иска много вяра, а междувременно те наляга самота.

Той ме погледна някак странно иззад сандвича си.

— Вятър работа е вярата. Не се иска и грамче вяра. Иска се единствено въображение.

Дон разчисти масата пред нас, отмести солта и пържените картофи, кетчупа, вилиците и ножовете; запитах се какво ли ще стане, какво ще се материализира направо пред очите ми.

— Ако имаш въображение колкото сусамово семе — поде Дон и вдигна от разчистената маса едно сусамче, — за теб не съществуват невъзможни неща.

Погледнах сусама, после него.

— Я вземете, та се съберете всички месии и се разберете помежду си. Мислех, че всичко опира до вярата, пък то какво излиза?

— Не, не е така. Докато работех, исках да разсея това недоразумение, но битката щеше да е тежка. Преди две хиляди, преди пет хиляди години хората не са имали дума за въображението и най-доброто, което са могли да предложат на шепата фанатизирани последователи е било вярата. Не е имало и сусам.

Знаех със сигурност, че е имало сусам, но пуснах покрай ушите си тази опашата лъжа.

— Значи очакваш от мен да си представя това магнетично привличане. Представям си някоя чудно хубава, мъдра, мистична дама, която се появява наред тълпата край нивата в Таръгън, щата Илинойс. Не че е трудно да го направя, но тя ще е плод на фангазията и толкоз.

Той погледна отчаяно към небесата, засега приели формата на тавана от ламаринени плоскости и на неоновите светлини в кафенето на Ем и Една.

— Само на фантазията, на въображението ли? Разбира се, че на твоето въображение. Светът — това е твоето въображение. Забрави ли? Където са мислите ти, там са и изживяванията ти. Ти си това, което мислиш. Онова, от което се страхуваш, те сполита. Мисли и трупей богатства. Представяй си всичко като творец — за да е приятно и

полезно. Търси приятели, печели ги такъв, какъвто си. Твоето въображение не променя и на йота Аза, не влияе ни най-малко върху действителността. Но ние говорим за световите на „Уорнър Брадърс“, за животите на „Метро Голдуин Майер“, а те от край до край са илюзия, плод на въображението. Сънища, изпълнени със символи, които ние, сънуващите, извикваме във въображението си, след като се събудим.

Той нареди вилицата и ножа така, сякаш за да прехвърли мост между своето и моето място.

— Питаш се какво означават сънищата ти. По същия начин гледаш на нещата, когато си буден, и се питаш какво е значението им. Ето например самолетите в твоя живот.

— Да, Дон, така е!

Щеше ми се да говори по-бавно, да не ме бомбардира толкова шеметно с новите си идеи.

— Ако сънуваш самолети, какво според теб значи това?

— Как какво, свобода. Ако сънувам самолети, значи съм избягал, летя и се освобождавам.

— Доколко ясно е желанието ти? Наяве мечтаеш за същото: стремиш се да се освободиш от всичко, което те заробва — от шаблона, властта, скуката, земното притегляне. Само дете още не си го осъзнал: вече си свободен, винаги си бил свободен. Стига да притежаваш половината от тези сусамчета... и вече си върховен повелител на живота си на вълшебник. Само въображение! Какво казваш?

Както бършеше чиниите, келнерката го попоглеждаше изненадано, надаваше по едно ухо и се чудеше кой ли е този човек.

— Никога ли, Дон, не изпитваш самота? — попитах аз.

— Чувствувам се самотен само ако го искам.

Имам приятели в други измерения и от време на време те са с мен. И с теб е същото.

— А, не. Имам предвид това измерение, този въображаем свят. Покажи ми за какво говориш, направи едно малко чудо с магнита... Искам да науча това.

— Ти ще ми покажеш — каза той. — За да привлечет нещо в живота си, трябва да си представиш, че то е вече в него.

— Какво нещо? Онази хубава жена ли?

— Каквото и да е. Не жената. Първо нещо малко.

— Сега да се упражнявам ли?

— Да.

— Добре... Синьо перце.

Той ме изгледа стъписано.

— Синьо перце ли, Ричард? — Нали каза нещо, но да не е жената, нещо малко?

Приятелят ми вдигна рамене.

— Карай. Нека да е синьо перце. Представи си го. Виж го цялото, виж очертанията му, крайчетата, връхчето, там, където власинките са проскубани, пуха в основата. Само за миг. После го пусни да лети.

За миг затворих очи и си представих перцето — беше дълго около педя, по краищата бе сребристосиньо и блещукаше. Ярко перо, което се носеше в мрака.

— Ако искаш, го освети със златиста светлина. Това лекува, помага да го направит истинско, но действа и при магнетичното привличане.

Осветих перо то със златно сияние.

— Готово.

— Браво! Сега вече отвори очи.

Отворих ги.

— Къде е перцето ми?

— Ако си си го представил ясно, то сега се носи към теб със скоростта на тежкотоварен камион.

— Перцето ми! Като тежкотоварен камион?

— Образно казано, Ричард.

Целия следобед чаках перцето да се появи, а него все го нямаше и нямаше. Видях го чак вечерта, докато хапвахме сандвичи с топла пуйка.

Рисунка и малък надпис върху мукавената опаковка на прясното мляко: „Пакетирано по поръчка на млекокомбината «Скот» от фермите «Синьото перо» в Брайън, щата Охайо“.

— Дон, перото ми!

Той погледна и сви рамене.

— Пък аз си мислех, че искаш истинско перо.

— Който започва, е доволен на всякакво перо, нали?

— Как си представи перото — само него или че го държиш в ръка?

— Само него.

— Това обяснява всичко. Ако искаш да си с онова, което привличаш като магнит, трябва да включиш и себе си в картината. Извинявай, пропуснах да ти кажа.

Обзе ме странно необяснимо чувство. Получаваше се! Съзнателно бях привлякъл първото нещо в живота си.

— Днес перцето — възкликнах аз, — утре целия свят!

— Внимавай, Ричард — натърти приятелят ми, — че може и да съжаляваш.

Истината, която
изричаш, няма нито минало,
нито бъдеще.
Тя просто съществува
и от нея не се иска нищо
друго.

Бях се излегал под самолета, чистех маслото отделу по корпуса. Кой знае защо, сега двигателят пускаше по-малко масло отпреди. Шимода качи един пътник, повози го, после дойде при мен, седна на тревата и ме загледа.

— Ричард, как искаш да смаеш света, след като всички си вадят хляба с пот на челото, а ти обикаляш като волна птица със самолета, разкарваш клиенти и живееш ден за ден? — Пак ме подлагаше на проверка. — Непрекъснато ще ти задават този въпрос.

— Слушай сега, Доналд. Първо: не съществувам, за да смайвам света. А за да изживея живота си така, че да се чувствавам щастлив.

— Догук добре! Второ? — Второ: всеки е свободен да си вади хляба както намери за добре. Трето: да си отговорен, ще рече да си способен да отговаряш, да носиш отговорност за начина на живот, който си избрал. Съществува само един човек, пред когото сме длъжни да отговаряме, и това е?...

— Това сме самите ние — отговори Дон вместо наобиколилата ни въображаема тълпа от хора, търсеци истината.

— Ако не искаме, не сме длъжни да отговаряме дори пред самите себе си... Какво толкова, ако си безотговорен! Но повечето от нас смятат, че е по-интересно да знаят защо постъпват точно така, а не иначе, защо предпочитат това, а не онова — защо предпочитат да наблюдават някоя птица, да смачкат мравка, изпречила се на пътя им, или да печелят пари по начин, който не им доставя удоволствие. — Свърсих се. — Многословен ли съм?

— Да, донякъде — кимна Дон.

— Добре тогава... Как смяташ да смаеш света... — Претърколих се, излязох изпод самолета и застанах в сянката на крилата. — Ами ако оставя света да живее както сметне за добре, ако се оставя да живея както намеря за добре? Той ме възнагради с горда щастлива усмивка.

— Каза го като истински Месия! Простичко, без заобикалки, така че всеки да може да те цитира. Но и без да отговаряш на въпроса, освен ако някои не си направи труда да се замисли.

— Провери ме още веднъж.

Беше неописуемо приятно да наблюдавам как умът ми работи.

— „Учителю — поде Дон, — искам да бъда обичан, толкова съм добър, постъпвам с другите, както бих искал те да постъпват с мен, и пак нямам приятели и се чувствавам ужасно самотен!“ Как ще отговориш на това?

— Хвана ме натясно — рекох аз. — Нямам представа как да отговоря!

— КАКВО?

— Е, не мога ли да се пошегувам, Дон, много сме сериозни тази вечер. Не пречи да сменим темпото.

— Трябва много да внимаваш с тези неща. Проблемите не са игра, не са шега за хората, които идват при теб, освен ако не са получили просветление, но такива сами са си месии. Щом си получил отговорите, трябва да ги казваш на другите. Кажеш ли „Хванахте ме натясно“, и ще видиш как тълпата е в състояние за броени секунди да качи някого на кладата.

Изпъчих гърди.

— О, ти, който си дошъл при мен да търсиш истината, чуй какво ще ти река: Златното правило не важи. Ще ти е приятно ли да срещнеш някой мазохист и той прави вам всичко, което иска да правите нему? Или някой, които се прекланя пред крокодилите и копнее за честта да

бъде хвърлен жив на тях? Дори самарянинът, от който се е почнало всичко това... откъде е бил сигурен, че човекът, когото е намерил да лежи край пътя, е искал да му излее елей върху раните? Ами ако той се е възползвал от тези мигове на спокойствие, за да се изцели духовно, да се наслади на предизвикателството? — Звучеше ми убедително. — Дори Правилото да бе променено и да звучеше така: правете и вие тям каквото искат, можем да знаем единствено за себе си какво точно искаме. Всъщност можем да сме честни само ако прилагаме правилото: правете тям каквото искате. Срещнеш ли мазохист, според това правило не си длъжен да го налагаш с камшик само защото той го иска. Нито пък трябва да хвърляш някого на крокодилите само защото той ги боготвори. — Погледнах приятеля си. — Многословен ли съм?

— Както обикновено. Ричард, ще изгубиш деветдесет на сто от слушателите си, ако не се научиш да си по-кратък!

— И какво, като загубя деветдесет на сто от слушателите си? — заядох го аз. — Все ми е едно, дори да загубя всичките си слушатели. Пак ще знам снова, което знам, пак ще говоря, каквото говоря. Ако не съм прав, толкова по-зле.

От един курс със самолета изкарвам по три доллара — в брой!

— Знаеш ли — изправи се Шимода и изтръска сламките по джинсите си.

— Какво? — попитах го кисело.

— Току-що приключи обучението ти. Как се чувствуваш като Учител?

— Ужасно потиснат.

Той ме погледна с едва доловима усмивка.

— Ще свикнеш.

Ето как ще провериш
дали си изпълнил
мисията си на Земята.
Ако си жив,
не си.

Железариите винаги са дълги, с рафтове, които сякаш нямат край.

Отидох в железарията „Нейуорд“, за да потърся в здрача й болтове, гайки и шибъри за опашната опора на самолета. Шимода ме наблюдаваше мълчаливо — на него, разбира се, не му трябваше нищо от един железарски магазин.

Цялата икономика ще рухне, помислих си аз, ако всички бяха като него и майсторяха онова, което им трябва, от мисловни форми и гол въздух, ако го поправяха без резервни части и труд.

Най-после намерих болтовете, които търсех, и се върнах при касата, където собственикът бе пуснал тиха музика — мелодия, преследвала ме още от дете и сега изпълнявана на лютня... видя ми се странно, че я чувам в град с население четиристотин души.

Още по-учуден бях, когато разбрах, че това не е запис. Собственикът се бе облегал на високия си дървен стол пред касата и слушаше месията, които свиреше на евтина шестструнна китара — беше я взел от рафтовете. Звуците галеха слуха; докато плацах седемдесет и трите цента, мелодията не ми излизаше от главата. Е, да, евтината китара кънтеше на кухо, но пак навяваше спомена за мъглива Англия от едно време.

— Толкова е хубаво, Доналд! Не знаех, че свириш на китара.

— Така ли? Значи според теб някой е могъл да отиде при Христос, да му подаде китара, а Христос му е отвърнал: „Не мога да свиря на това!“ Могъл ли е да отговори така? Шимода върна китарата на мястото и излезе с мен на окъпаната в слънце улица.

— Или ако при истинския Месия дойде някой, който говори руски или персийски, смяташ ли, че той няма да го разбере? Или ако някой го помоли да покара самолет, той ще откаже?

— Излиза, че наистина знаеш всичко.

— Ти също, разбира се. Просто знам, че знам всичко.

— И аз ли мога да свиря така на китара?

— Не, ти си имаш свой стил, различен от моя.

— И как става така?

Не че щях да хукна и да купя китарата, просто ми беше интересно.

— Забравяш всичките си задръжки, убеждението си, че не можеш да свириш. Докосваш се до китарата, сякаш е част от живота ти, каквото всъщност е в някакъв друг, паралелен живот. Втълпяваш

си, че е нещо обичайно да свириш добре, сетне даваш воля на подсъзнателния си Аз и той задвижва пръстите ти.

Бях чел, че някои хора усвоявали знания под хипноза: внушаваш на учениците, че са големи творци, и те започват да свирят и да рисуват, да пишат като истински майстори.

— Не е толкова лесно, Дон, да забравя, че не мога да свиря на китара.

— Значи няма да ти е лесно и да свириш. Ще ти трябват години, докато свикнеш и се отпуснеш, докато подсъзнанието ти подсказе, че си се намъчил достатъчно, та да се научиш да свириш добре.

— А защо се научих толкова бързо да летя? Смята се, че е мъчно, пък на мен ми се стори елементарно.

— Много ли искаше да се научиш?

— Не ме интересувахе нищо, ама ннщо друго. Не откъсвах очи от облаците, от дима, който сутрин се виеше от комините право наторе към ведро то небе, и си представях... А! Разбрах. Сега ще кажеш „Никога не си изпитвал такова желание за китарата!“, нали?

— Никога не си изнитвал такова желание за китарата, нали?

— И това усещане, че хлътвам надолу, сега ми подсказва. Дон, как си се научил да управляваш самолет. Един прекрасен ден си се метнал на него и си го подкарал. А преди не си и припарвал до самолет.

— Ей така те искам, добре ти работи интуицията.

— А преди да получиш разрешително, не си ли се явявал на изпит? Не, чакай. Ти дори нямаш разрешително. Каквото имат всички други летци.

Той ме изгледа някак странно, пак с едва загатната усмивка, сякаш му бях отправил предизвикателство да си издържи изпита за удостоверение и той бе сигурен, че няма да се затрудни.

— Онази хартийка ли имаш предвид, Ричард? За такова разрешително ли ми говориш?

— Да, за такова.

Дон не посегна към джоба си, не извади портфейла си. Само разтвори дясната си ръка и в нея видях разрешителното за управление на самолет, сякаш той го бе носил непрекъснато със себе си в очакване да му го поискам. Не беше избеляло, нито измачкано; мина ми през ума, че допреди десет секунди изобщо не бе съществувало.

Все пак го взех и го погледнах. Беше удостоверение, издадено от Министерството на транспорта на името на Доналд Уилям Шимода от щата Индиана, утвърден за летец с право да управлява едно и многомоторни самолети, а също и безмоторни самолети.

— Значи нямаш право да караш хидроплани и вертолети?

— Ако се наложи, ще го получа — отвърна ми Дон толкова загадъчно, че прихнах; той също се засмя.

Човекът, който метеше тротоара, ни погледна и също избухна в смях.

— Ами аз? Искам да имам удостоверение за транспортни самолети.

— Налага се сам да поработиш за своите удостоверения — отвърна му Дон.

В радиопредаването на Джеф Сайке видях един Доналд Шимода, когото не познавах. Предаването започна в девет вечерта и продължи до полунощ; излъчваше се от студио, в което нямаше къде да се завъртиш и където се виждаха безброй циферблати, бутони и ролки с реклами.

Сайке започна с въпроса, дали е законно да обикаляме с допотопните си самолети и да разхождаме пътници.

Отговорът беше: не, няма нищо незаконно, самолетите са минали на проверка, по-щателна и от тази на пътническите лайнери. Те са сигурни и мощни от повечето съвременни самолети и единственото, което е необходимо, е удостоверение, че имаме право да ги управляваме, и разрешение от фермерите. Шимода обаче не каза в сичко това.

— Никой, Джеф, не може да ни попречи да правим, каквото имаме желание да правим.

Точно така си е, но не е тактично да го изтърсиш в разговор с радиослушателите, които искат да знаят какво става, какви са тези самолети, дето непрекъснато кръжат.

Само минута, след като Дон го каза, редакторът, който поддържаше връзката със слушателите, даде знак на Сайке.

— Обажда се една наша слушателка — рече Сайкс. — Слушаме ви, госпожо!

— В ефир ли съм?

— Да, госпожо, в ефир сте, наш гост е господин Доналд Шимода, летецът. Говорете, в ефир сте.

— Бих искала да кажа на господина, че не всеки прави каквото си иска, че някои хора са принудени да превиват гръб, за да си изкарват прехраната, и да носят отговорност, а не да се размотават с тези самолети като мухи без глави.

— Хората, които превиват гръб, за да си изкарват прехраната, го правят, защото го искат отвърна Шимода. — Точно както онези, които си вадят хляба, като се забавляват.

— В Светото писание е речено: „С пот на лицето си ще ядеш хляба си...“

— Имаме свободата да постъпим и така, ако искаме.

— „Гледай си работата!“ До гуша ми е дошло от такива като вас, дете повтарят като курдисани: „Гледай си работата!“ Казвате: всеки да прави каквото си иска, но нали така ще унищожат света! Вече го унищожават. Вижте какво ги сполетя клетите зеленички същества, обитаващи реките и океаните! Госпожата му даде стотици възможности да и натрие носа, но той не се възползува.

— И какво от това, че светът ще бъде унищожен! — рече Дон. — Можем да сътворим милиарди други светове и да избираме измежду тях. Докато хората искат планетите да съществуват, ще има планети, на които да живеем.

Едва ли с тези думи щеше да успокои слушателката; погледнах го изненадано. Говореше от своя гледна точка, от гледна точка на перспективата за много и много животи — знание, каквото можеше да се очаква само от един Учител. Слушателката съвсем естествено предполагаше, че спорът се води за реалностите на този конкретен свят, където начало на всичко е раждането и край — смъртта. Дон го знаеше... защо се правеше на ударен?

— Значи всичко е наред? — попита слушателката по телефона. — Значи на този свят няма зло, няма ги греховете, в които сме затънали. Те не ви ли смущават?

— Няма нищо обезпокоително, госпожо.

Виждате само мъничка частица от цялото, наречено живот, и тази частица е измамна. Всичко се балансира, никой не страда, не умира, ако не го иска. Никой не прави каквото не му се прави. Няма

добро, както няма и зло извън онова, от което се чувствуваме щастливи или нещастни.

Думите му не успокояваха ни най-малко жената на телефона. Внезапно тя избухна и каза без заобикалки:

— Откъде знаете нещата, които говорите? Откъде сте толкова сигурен, че са верни?

— Не съм сигурен, че са верни — отговори и Дон. — Вярвам в тях, защото така ми е приятно.

Присвих очи. Можете да каже, че ги е проверил и те са се оказали верни... да спомене изцелението, чудесата, начина на живот, направил мисленето му истинско и действено. Но той не отрони и дума за това. Защо?

Имаше някаква причина. Държах очите си почти затворени, студиото изглеждаше здрачно, виждах само размазания, мътен образ на Шимода, който се бе навел към микрофоните. Говореше всичко това направо, без да увърта и да прави опити да помогне на горките слушатели да го разберат.

— Всички, които са допринесли с нещо, които са били щастливи и са подарили нещичко на света, са били неопикуемо себични и са си гледали собствените интереси. Всички без изключение.

После се обади някакъв мъж, предаването беше вече към края си.

— Себични ли? Знаете ли, господине, що е Антихрист? За миг Шимода се усмихна и се отпусна на стола. Сякаш познаваше лично слушателя.

— Може би ще ми кажете вие — рече той.

— Христос е казал, че трябва да живеем в името на ближните си. Антихристът повелява да сме себични, да си живеем живота и да пратим другите по дяволите.

— Или в рая, или където изпитват желание.

— Знаете ли, господине, че сте опасен? Ами ако ви слушаха всички, ако всички правеха каквото им хрумне? Какво щеше да стане?

— Мен ако питате, планетата ни щеше да се превърне в най-щастливото място в тази част на Галактиката — отговори Дон.

— Не съм убеден, господине, че искам децата ми да ви слушат.

— А те какво искат да слушат?

— Щом всички сме свободни да правим каквото си искаме, значи мога да дойда с пушката и да ви пръсна черепа.

— Разбира се.

Онзи тръшна слушалката. В града най-малко един човек бе вбесен. Другите, включително ядосаните жени, се обаждаха непрекъснато — всички бутони на таблото пред водещия святкаха и примигваха.

Всичко бе потръгнало наопаки: Дон можеше да каже същото, но с други думи, и да не къса нервите на хората.

Отново ме налегна чувството, което изпитах в Троя, когато тълпата се втурна и наобиколи Дон. Беше време, наистина беше време да се изпаряваме оттук.

Тук, в студиото, наръчникът не можеше да ми помогне.

За да живееш
свободен и щастлив,
трябва да пожертваш скуката.
Тази жертва невинаги
е лесна.

Джеф Сайке бе оповестил на всички кои сме, бе съобщил, че самолетите ни са на ливадата на Джон Томас край автомагистрала №41 и че ноцуваме под крилата на бипланите.

Усетих как ме заливат талазите на гнева, обзел хората, които се безпокояха за морала на децата си, за бъдещето на американским начин на живот. Бях настръхнал целият. До края на предаването оставаше половин час, а нещата вървяха от зле по-зле.

— Знаете ли, господине, според мен вие сте измамник — каза следващият слушател, които нозвъни в студиото.

— Разбира се, че съм измамник. Всички на този свят сме измамници, правим се на такива, каквито не сме. Ние не сме тела, които се движат, не сме атоми и молекули, ние сме неизтребими, неунищожими идеи на Аза, каквото и да си въобразяваме, че сме.

Той би трябвало да е първият, които да ме подсети, че съм в правото си да напусна студиото, ако думите му не ми допадат, а после да се изсмее на страховете ми, че при самолетите ще ни причакват с факли тълпи, които ще искат да ни линчуват.

Не се плаши, ако трябва да се
сбогуваш.
За да срещнеш някого отново,
първо трябва да се сбогуваш
с него.
А щом сте приятели,
непременно ще се срещнете,
било след броени мигове или
след няколко живота.

На другия ден по пладне, още преди да са дошли клиентите. Дон
спря при крилото на моя самолет.

— Помниш ли какво ми каза, когаго откри какъв е моят проблем:
каквито и чудеса да правя, никой няма да ме слуша.

— Не.

— Помниш ли онова време, Ричард?

— Да, помня го. Най-неочаквано стана много самотен. Но не
помня какво съм казал.

— Каза, че завися ли от това, дали хората обръщат внимание на
думите ми, ще завися от тях и в щастието си. Тъкмо това съм дошъл да
науча: не е важно дали общувам с другите. През този живот — от
началото до края му — предпочитях да споделям с някого как е
сглобен светът, а можех да предпочета да не казвам и думица. Азът
няма нужда да обяснявам на другите как действува.

— Това, Дон, е очевидно. И аз можех да ти го кажа.

— Много съм ти благодарен. Открил съм единствената идея,
заради която изживях този живот, приключвам с делото на цял един
живот, а той, моля ви се, ми разправя: „Това, Дон, е очевидно.“ Смееше
се, но беше тъжен, а по онова време аз не знаех защо.

Мерило
за невежеството ти
е доколко вярваш в неправдата
и трагедията.
Онова, което за гъсеницата

е крайт ни света,
за Учителя е пеперуда.

Думите, които прочетох в наръчника предния ден, бяха единственото предупреждение. Наливах бензин в резервоара и в първия миг видях от крилото на самолета обичайната малобройна тълпа — хората чакаха търпеливо да се качат на биплана, който Дон паркираше сред вихрушката, вдигната от витлото. След секунда се чу трясък, като да се бе спукала гума, всички се пръснаха и хукнаха кой накъдето види. Гумите на самолета му бяха непокътнати, както и преди, двигателят потракваше на празен ход, но под пилотската кабина зееше около тридесетсантиметрова дупка, а Шимода бе отскочил в другия край — главата му бе климнала надолу, тялото му бе безжизнено.

Само за една хилядна от секундата осъзъзнах, че Доналд Шимода е прострелян, изтървах като попарен бидона, скочих от горното крило се завтекох колкото ми държат краката. Беше като на кино, като в пиеса, разигравана от дилетанти: заедно с другите тичаше и обикновен на вид мъж с пушка, профуча само на хвърлей от мен. Сега си спомням, че изобщо не му обърнах внимание. Не че бях вбесен, стъписан или ужасен. Единственото, за което мислех, бе да стигна час по-скоро при кабината на самолета на приятеля ми и да поговоря с него.

Сякаш го бе улучила бомба — дрехите му бяха разкъсани, лявата половина на тялото му се бе превърнала в кървава морава пихтия.

Главата му бе климнала надолу към бутона за газта в долния десен ъгъл на командното табло; мина ми през ума, че ако си е бил сложил предпазния колан, е нямало да бъде изхвърлен напред.

— Дон! Добре ли си? — какви безсмислени думи.

Той отвори очи и се усмихна. Лицето му бе цялото в кръв.

— Как изглеждам отстрани, Ричард? Камък ми падна от сърцето, когато го чух да говори. Щом говори, значи мисли и ще се оправи.

— Ако не беше на този хал, щях да ти кажа, мой човек, че си загазил.

Дон не се помръдна, само главата му климна още малко напред; изведнъж отново се уплаших до смърт по-скоро от това, че приятелят

ми не шава, отколкото че целият е в кървави рани.

— Изобщо не предполагах, че имаш врагове.

— Нямам врагове. Този... беше приятел. По-добре да караш без приятели... мрази ме и с това убийство си навлича какви ли не неприятности.

Седалката и кабината бяха в кръв — доста трябваше да побъхтаме, докато изчистим самолета, инак повредите не бяха сериозни.

— Беше ли неминуемо. Дон?

— Не... — рече той със сетни сили, едвам си поемаше дъх. — Но мен ако питаш... падам си по драматичните неща...

— Хайде, съвземи се. Ела на себе си. Ето, тълпата пак приижда, днес ще ни се отвори доста работа — пошегувах се аз.

Но колкото и моят приятел Доналд Шимода да бе наясно с действителността, колкото и знания да притежаваше, главата му тупна върху бутона и той издъхна.

Причерня ми, светът климна на една страна и аз се строполих през дупката в корпуса върху мократа червена трева, сякаш повален от тежестта на наръчника в джоба ми, който падна на земята, разлистен от повея на вятъра.

Вдигнах го апатично. Така ли свършва всичко, запитах се аз, няма всичко, което говори един Учител, е просто красиви думи, които не могат да го спасят от първия маниак, връхлетял му на ливадата! Трябваше да прочета три пъти думите върху страницата, докато се убедя, че очите не ме лъжат.

Всичко в тази книга може да е погрешно

През есента вече бях отишъл със самолета на ЮГ — заедно с топлия вятър. Добрите ниви се брояха на пръстите на едната ръка, но тълните ставаха все по-многобройни. Хората обичат да се разхождат с биплан и напоследък все по-често се заседяваха на сладки приказки край моя огън.

Често пъти някой, който всъщност не бе много зле, разправяше, че след разговора на хората им олеквало, и на другия ден всичкн ме гледаха някак странно и заинтригувани, се стремяха да застанат но-близо до мен. Не веднъж и два нъти се налагаше да си тръгна по-рано.

Не че ставах някакви чудеса, но самолетът ми летеше но-добре от всякога, и то с по-малко гориво. Вече не пускаше масло, не премазваше мушиците, изпречили се пред витлото и предното стъкло: или защото се бе застудило, или защото малките живинки се изхитряваха да ме заобикалят.

И въпреки всичко една от реките на времето бе пресъхнала за мен в оня летен ден, когато застреляха Шимода. Не можех да повярвам, че вече го няма, не можех да го проумея; сцената непрекъснато ми беше пред очите и аз я изживявах отново и отново — за стотен път, с надеждата, че нещо ще се промени. Напразно.

Какво ли е трябвало да науча в онзи ден? Веднъж през октомври — вече се бе мръкнало — се уплаших от една тълпа в щата Мисисипи и дим да ме няма; кацнах на пущинак, голям точно колкото да се приземи самолетът ми.

Преди да заспя, още веднъж се върнах към предсмъртния час на Дон — защо ли умря? Просто не виждах причина. Ако всичко, което казваше, беше вярно...

Вече нямах с кого да си приказвам, от кого да се уча, с кого да се заяждам, срещу кого да тренирам острия си като бръснач ум. Ще кажете — прави го със самия себе си. Да, но това не ми доставяше и половината от насладата, която бях изпитвал с Шимода — той ме обучаваше, като непрекъснато ме изваждаше от равновесие с духовното си карате.

Както си мислех за всичко това, се унесох и ми се присъни сън.

Той бе коленичил върху тревата с гръб към мен и кърпеше дупката в корпуса на самолета, останала от изстрела. До него имаше навита на руло ламарина и бидон със самолетна смазка.

Знаех, че сънувам, знаех същевременно, че всичко това е истина.

— ДОН!

Той се изправи бавно на крака, обърна се с лице към мен и се усмихна на мъката и радостта ми.

— Здравсти, мой човек! — рече ми.

Сълзите ми пречеха да го видя. Каква ти смърт, смъртта не съществува и този човек тук е моят приятел.

— Доналд!... Ти си жив, какво се опитваш да направиш? Завтекох се към него, сграбчих го в обятията си и той беше съвсем истински. Усещах кожата на якето му, мацках ръцете му под него.

— А! — рече ми той. — Имаш ли нещо против? Какво се опитвам да направя ли? Ами кърпя ей тази дупка тук.

Бях неопишимо доволен, че го виждам: нямаше невъзможни неща.

— С ламарината и смазката ли? — попитах го аз. — Значи с ламарината и смазката се опитваш да го закърпиш... Не се прави така, ти го виждаш прекрасно — самолетът вече е ремонтиран.

Както изричах думите, протегнах ръка към назъбената окървавена дупка и щом ръката ми се плъзна върху нея, дупката изчезна. Самолетът пак си стоеше цял-целеничък, боята му лъщеше като чисто огледало.

— А, ето как го правиш! — каза Дон и тъмните му очи проблеснаха гордо, задето такъв несхватлив ученик като мен най-последно е усвоил тайните и може да поправя самолет само с мисли.

На мен не ми се видя странно — насън самолет се поправя точно така.

Край крилото, в изгревната светлина се появи огън, над който бе закрепен тиган.

— Пържиш нещо. Дон. Никога не съм те виждал да готвиш. Какво е това? — Пържени филийки — отговори ми той делово. — Последното нещо, което искам да направя в твоя живот, е да ти покажа как се пържат филийки.

Отрязва две парченца с джобния си нож и ми ги подаде. Сега, докато пиша, още усещам вкуса им... вкуса на трици и на канцеларско лепило, подгряно в сланина.

— Какво ще кажеш? — попита ме той.

— Дон...

— Отмъщението на призрака — изхили се приятелят ми. Забъркал съм ги с гипс. — Върна своята филийка в тигана. — Да ти припомня — ако искаш да накараш някого да научи нещо, направи го с познанията си, а не с пържени филийки, чу ли?

— НЕ! Обичай ме, обичай пържените ми филийки. От това е направен животът, Дон.

— Чудесно. Но се обзалагам — ако поднесеш това на някого за вечеря, повече няма да го видиш.

Засмяхме се, после се умълчахме и аз го погледнах във възцарилата се тишина.

— Нали си добре. Дон?

— Очакваше да съм мъртъв. Ела, Ричард!

— И това не е сън, нали? Аз няма да забравя, че съм те виждал, нали?

— Не. Сън е. В различно време и пространство, а всяко различно време и пространство е сън за всеки благоразумен, здравомислещ жител на Земята, какъвто ти ще бъдеш още малко. Но ще го помниш и това ще промени мисленето и живота ти.

— Ще те видя ли отново? Ще се върнеш ли?

— Едва ли. Искам да отида отвъд времената и пространствата... Всъщност вече съм отвъд тях. Има я обаче тази връзка между нас, между мен и теб и другите от нашия род. Натъкнеш ли се на някакъв проблем, задръж го в ума си и легни да спиш — ще се срещнем тук, при самолета, и ако искаш, ще го обсъдим.

— Дон...

— Какво?

— Защо беше нужен този изстрел? Защо се случи всичко това? Не виждам нищо прекрасно някой да ти разкъса с куршум сърцето.

Дон седеше на тревата при крилото на самолета.

— Аз, Ричард, не съм някакъв първостепенен месия, тъй че не се налага да доказвам нищо на никого. А ти трябва да трупаш опит, да не губиш равновесие от привидностите и да не се натъжаваш от тях — добави важно-важно приятелят ми, — така че защо не се възползуваш от тези кървави привидности? Още повече че те ме забавляват. Да умреш е като да се гмурнеш някой горещ ден в дълбоко езеро. За миг си скован от рязката промяна, от студа, те са мъчителни за теб, сетне ги приемаш и започваш да плуваш в действителността. Но след толкова много гмуркания дори стъписването не е така силно.

Подир дълго мълчание той се изправи.

— Само малцина се интересуват какво имаш да им кажеш, но ти не се отчайвай. Помни: доколко добър е един Учител, не зависи от числеността на тълпите около него.

— Ще опитам, Дон, обещавам ти. Но втръсне ли ми работата, ще избягам и няма да се върна никога.

Никой не бе докосвал самолета на приятеля ми, но ето че витлото се завъртя, двигателят избълва студен синкав дим и тътенът му огласи ливадата.

— Приемам обещанието ти, но... — Той ме погледна и се засмя, сякаш не ме разбираше.

— Приемаш го, но какво? Доизкажи се. С думи. Обясни ми. Какво има?

— Не обичаш тълпите.

— Наистина не ме привличат. Не че не обичам да си приказвам, да разменям идеи, но преклонението, през което си преминал, зависимостта... Надявам се да не ме молиш... Вече избягах веднъж.

— Може би съм тъп като галош, Ричард, може би не виждам нещо, което ще ми извади очите и което е съвсем ясно за теб — ако е така, кажи ми, моля ти се; но защо всъщност не го напишеш? Нима съществува правило, според което месията не бива да пише кое според него е вярно, да опише нещата, които са му доставяли наслада, които са му действували? Тогава, в случай че на хората не им харесват думите му, те, вместо да стрелят по него, просто ще ги изгорят и ще разпръснат пепелта. Ако ли пък думите му им харесват, ще могат да ги препрочитат отново и отново или да ги залепят върху вратата на хладилника, или да пробват идеите, които им се виждат смислени. Защо да не го опишеш? Или може би съм оглупял?

— В книга ли?

— Защо не?

— А знаеш ли какъв къртовски труд е това? Зарекъл съм се да не напиша нито думица повече през живота си.

— О, извинявай — каза ми той. — Така да е. Не знаех. — Слезе на долното крило на самолета и оттам — в кабината. — Хайде. Ще се видим пак. Наминавай насам. Не се оставяй на тълпите. Сигурен ли си, че не искаш да го опишеш?

— За нищо на света! — отсякох аз. — Нито думица повече!

Той сви рамене и си сложи ръкавиците, дръпна дросела; тътенът на двигателя екна и заглъхна едва когато се събудих под крилото на самолета си — в ушите ми още кънтеше ехото на съня.

Бях сам-самичък, полето тънеше в тишина, каквато се възцарява над света след сняг, натрупал по изгрев слънце още в началото на есента.

После, преди да съм се разсънил напълно, колкото да се позабавлявам, взех дневника си и — месия в света на месииите — се заех да пиша за приятеля си.

1. Имаше едно време един Учител, роден в светите земи на Индиана...

[\[1\] ??? ↑](#)

Издание:

ИЛЮЗИИ. Приключенията на един месия по неволя. 1992. Изд. Хемус, София. Поредица Третото око. Роман. Превод: от англ. Емилия МАСЛАРОВА [Illusion: Adventures of a Reluctant Messiah, by Richard BACH (1977)]. Художник: Виктор ПАУНОВ. Формат: 17 см. Тираж: 15 000 бр. Страници: 154. Цена: 12.00 лв. ISBN 954-428-010-3.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.